

680 Walsingham (T.) Historia, viz.: Ælfredi Regis Res
Gestæ, Historia Brevis and Ypodigma Neustriæ, woodcut
titles, capitals and ports. 3 vols in 1 (title to Ælfredi
missing) London, Binneman & Day 1574

507

6690
D 6691

X

With Walsingham's History &c
3 vols in One

SIR C.G. YOUNG,

College of Arms.

S.T.C. 863

S.T.C. 25004

S.T.C. 25005

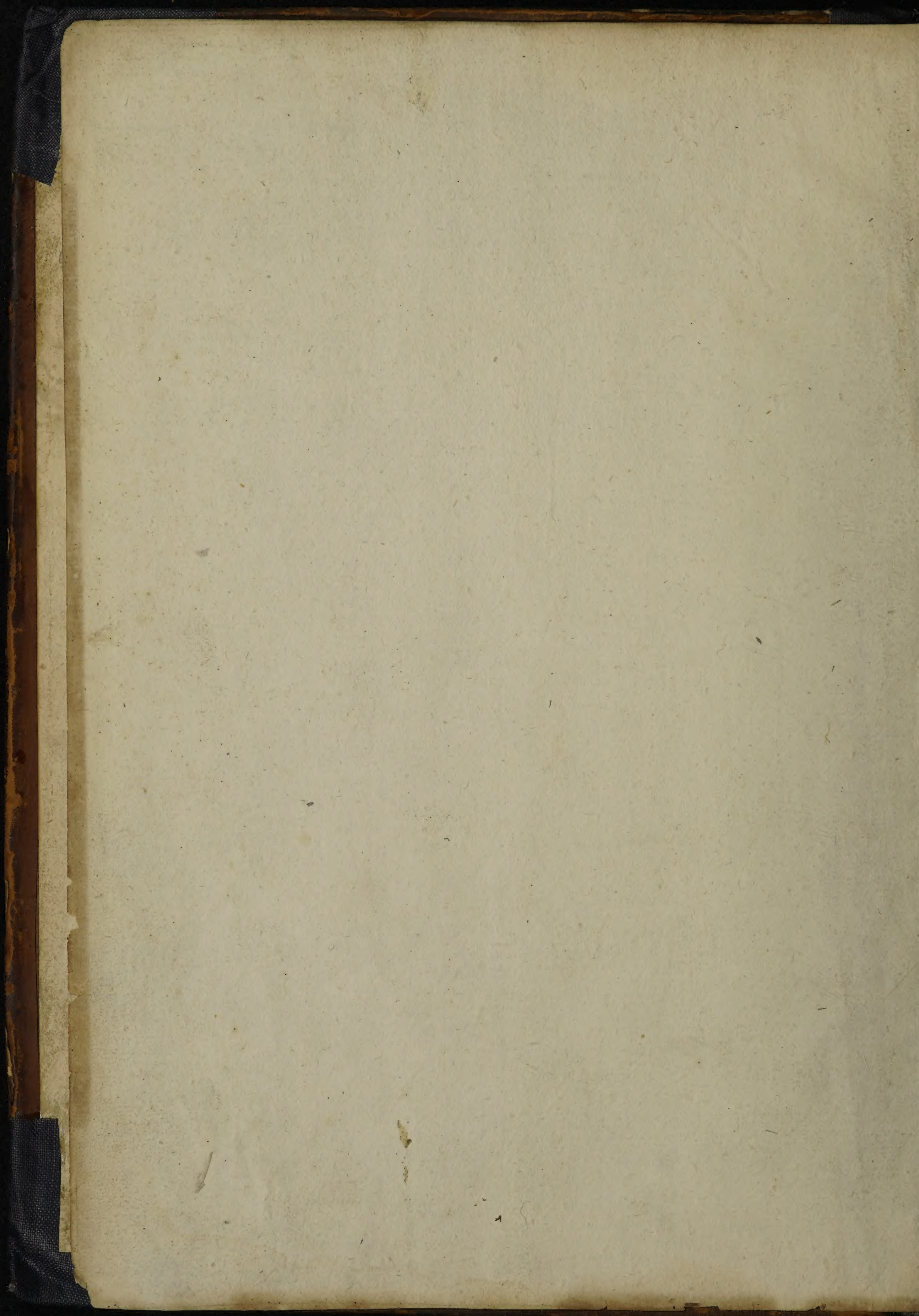
H 22/99

Re 47

~~2-5~~ 552

W. Herbert.

"ÆLFREDI REGIS RES GESTÆ.

Nobilitas innata tibi probitatis honorem,
Armipotens Ælfrede dedit, probitasq; laborem,
Perpetuumq; labor nomen: cui mixta dolori
Gaudia semper erant: spes semper mixta timori."

ES

Mr. Strype asserts that this book was published in the year 1574. See his Life of Archb. Parker, p. 529. And though no date of the printing appears on the book, it was undoubtedly printed in the archb. life time, who died in May, 1575. And that it was not published before 1574 appears by the quotation of Caius de Antiquit. Cantabr. p. 208 in the last page of this book (F iiiij b) wth book was printed by Jno Day 1574.

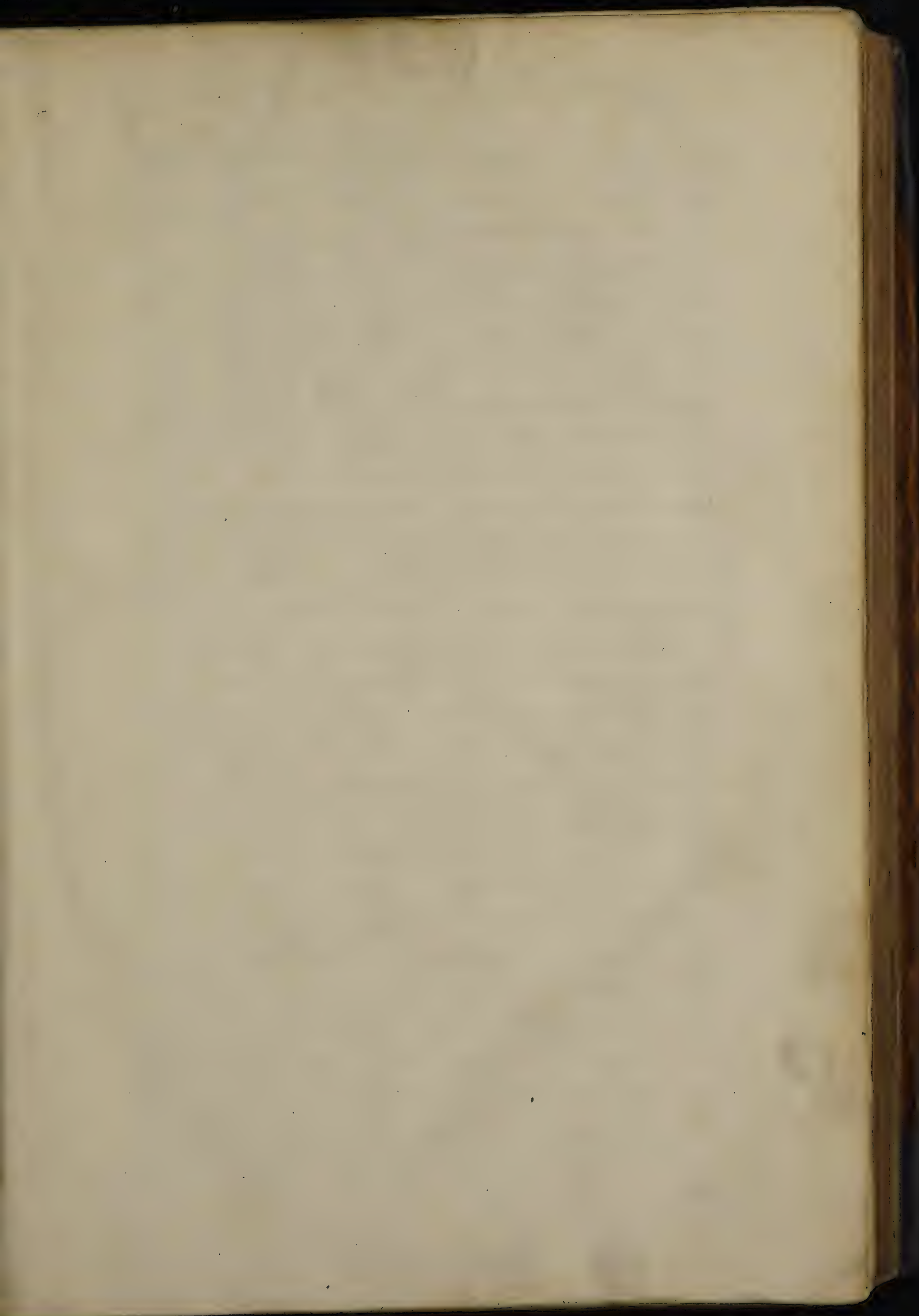

Præfatio ad Lectorem.

Elfredi regis amplissimi
(qui olim toti ferè Bri-
tanniæ præfuit) histori-
am, tibi (humanissime
lector) exhibemus: à Io-
hanne Assero Antistite
Shyreburnesi (qui illi quod-
dam a sacris fuit) Lati-
nis literis luculenter ex-
pressam. Quæ quidem historia non mediocrem men-
ti tuæ voluptatem infundet, neq; minorem adferet cum
voluptate utilitatem, si in præclarissimarum rerum con-
templatione defixus, te ad earum imitationem, & quasi
imaginem totum effinxeris. Etenim quæ delectatio maior
quàm clarorum virorum studia, res gestas, mores, vitas
deniq; ortus, obitus, (tanquam tabulas bene pictas) quo-
tidie intueri? Quis fructus vberior quàm qui ex istiusmo-
di rerum perenni lectione percipitur? Et quanquam non
sint hæc omnibus artium coloribus illustrata, atque posita,
neq; eleganti verborum concinnitate distincta, tamen &
Latine loquitur, & significanter, & (vt priscis illis tem-
poribus) non omnino inculte, tantumq; sibi fortassis ad-
hibuit ornamenti, quantum in exponenda decuit.
Nam elaboratam exquisitius orationem, nimiaq;
excultam industria, prudentium aures non modò in vul-
gari sermonis consuetudine, verùm in historia quoque re-
spuere consueverunt. Latina autem cum sint, Saxonice
literis excudi curauimus, maximè ob venerandam ipsius
archetypi antiquitatem, ipso adhuc (vt opinio fert mea)
Ælfredo superstite, iisdem literarum formulis descrip-

A.ij.

tam.

Asser, 26. et
or Bishop of
Shyrburn

tam. Augent coniecturam Pastoralia quæ ab ipso prudentissimo rege ex sermone Romano in Saxonicum conuersa fuerunt, atq; illius imperio per quasdam Britanniae Ecclesias sparsa. Quorum vetusta quædam exemplaria, eodem etiam tempore descripta, hodie extant similibus depicta characteribus. Atque hæc omnia (lector erudite) tuam ob causam diuulgamus, nimirum ut tibi iucunditati sint & emolumento. Etenim cum videas regem summo splendore, & tanta (quantam illa perraro vidit ætas) dignitate regem, qui non pacis solum laudibus floruerit, sed belli quoque gloria circumfluxerit, omnem curam, industriam, cogitationes deniq; omnes, in disciplinarum studium consumpsisse: adeo ut horam fere nullam effluere sibi passus sit, quam non in literis, et cum virtute traduxerit, quo te lector animo esse oportebit? quàm in bonarum artium studia flagranti semper, & incenso? Neque solum doctrinae & cognitionis desyderio ipse mirificè afficiebatur, adeo ut omnes conatus ad eam illustrandam conuerterit, sed exemplo suo alios item ad excellentem omnium artium honestarum cupiditatem incitauit & illexit, doctosq; ex omnibus locis viros asciuit, quorum præceptis institutisq; nobilium liberi, in Aula sua, unà cum regijs filijs, ad humanitatem, & præclarissimarum artium scientiam quotidie informarentur. Quod eò mirabilius videri debet, quandoquidem maximis in rebus longeq; diuersis, sese per omnem pene ætatem laboriosissimè exercuerit, duasq; res specie dispares, admirabili prudentia coniunxerit. Quid enim tam distans quàm pax a bello? Quis tamen vnquam illo aut pacis amantior est habitus, aut belli laude illustrior? Quid tam difficile quàm & regni fines contra barbararum gentium immanitatem

tem assidue tueri : & doctrinae ac literarum terminos
quotidie proferre ? Utrumq; sanè rex nobilissimus conse-
cutus est, ut & Danorum copias perpetuò in Britanni-
am influentes virtute bellica represserit, & in maximis
semper occupationum fluctibus, liberalium disciplinarum
studia nunquam intermiserit. Cuius industriæ testimonia
extant sanè permulta, apud viros & iudicij & antiqui-
tatis autoritate insignes . Etenim in historia Eliensi lib. 2.
sic scribitur : Aluredus acerrimi ingenij princeps, per
Grimbaldū & Iohannē doctiss. Monachos tantū in-
structus est, ut in breui librorū omnium notitiā ha-
buerit, totūque nouū & vetus Testamentū in eulogiā
Anglicæ gentis transmutauerit . Accedit huc quod a
vicesimo ætatis anno, ad quadragesimum quintum, diu-
turno morbo afflictus, importunoq; elanguerit : qui qui-
dem non tam corporis vires plerumque debilitat, quàm
mentis vim infringit & imminuit. Adde insuper, quod ea
tempestate rex optimus vixerit, cum priorum annorum
miseranda peruersitas, toti pene terrarum orbi inscitiae,
superstitionis, & perfidiae tenebras offudisset : vnde euenit
ut pietati, temporis improbitas, doctrinae verò communis
illa bonarū artiū lues nōnihil obstiterit. Quo magis lætari
nos conuenit, et immortales Deo optimo maximo gratias
habere, qui hoc tanto cognitionis et scientiæ lumine (qui-
bus superioris æui infœlicitas obstruxit) diuina nūc be-
nignitate circumfundimur . Iā verò quanta ignorationis
nox, & tempestas ætatem illam obscurauerit : quo ani-
mo, quāq; ad virtutem ardenti & incenso pius rex flagra-
uerit, quemadmodum se eruditorum hominum quotidiana
consuetudine deuinxerit, quos deniq; illis honores, quan-
taq; virtutum præmia contribuerit : harum rerum omni-

um exempla, tum liber iste, tum Pastoralis (cū explicati-
one eiusdem) præfixa præfatio copiosissimè suppedita-
bit. Sin autem quis requirit, quamobrem cum isthæc La-
tinis literis memoriæ mandentur, eadem tamen nos Sax-
onicis typis peruulgari fecerimus, nihil est quod expedire
tam facile possimus. Etenim cum ipsa nos primi exempla-
ris (vt antea dixi), antiquitas, debita quadam venerati-
one perfudit: tum magni ad fidem & authoritatem in-
teresse putabamus, si quæ priscis notis verbisq; conscripta,
exsignataq; ad manus nostras peruenissent, eadem nos ijs-
dem literarum formulis imprimeremus. Eoq; me minus
instituti mei pœnitet, quod facile sentio, hanc meam cogi-
tationem, tibi (amice lector) nec inutilem, neque inui-
cundam futuram. Primum enim vbi huius te libelli lecti-
oni paululum assuefeceris, literarumq; priscarum gnarus
iam extiteris, licebit a Latinis ad Saxonica studium con-
uertere, quorum ex scriptis (mibi crede) non mediocrem
voluptatem adipiscere: & in veteribus monumentis per-
scrutandis incredibilem cum voluptate vtilitatem con-
iunges. Præterea operæ pretium erit patrium hunc no-
strum (quo hodie vtimur) sermonem, cum illo obsoleto
iam pene & extincto conferre, & conferendo quàm sint
inter se similes, & pene eadem, animaduvertere. Quam-
potissimum ob causam, quatuor Euangelia eadem lingua,
atque iisdem literarum formulis excudi curauimus, &
quò facilius eius cognitionem intelligentiamq; compre-
henderes, Anglica cum Saxonis in margine coniunxi-
mus, talibusq; notis atque figurarum signis distinximus,
vt per facile inter se diuersarum linguarum sententiæ cõ-
parari queant. Accedit huc etiam, quod cum Hybernici
libros aliquot antiquissimos, sermone vernaculo conscrip-
tos

tos reliquerint, eosq; Saxonis characteribus exsignauerint (quanquam verborum sensum, atque pronuntiandi morem natiuum obtinent, atque domesticum, tamen quandoquidem in vocibus describendis etiam hisce diebus Saxonis vtuntur typis ac formulis) ex horum characterum notitia & intellectu, aditus certè patebit aliquis ad eius quoque linguæ scientiam ijs, qui in regionibus illis legationis aliquod munus obierint, aut alio quouis modo eius Insulæ negotijs implicabuntur. Iam verò cum Dayus Typographus primus (& omnium certè quod sciam solus) has formas æri inciderit: faciliè quæ Saxonis literis perscripta sunt, iisdem typis diuulgabuntur. Quorum sanè lectio & veteris tibi linguæ, ac quondam domesticæ memoriæ renouabit, & haud paruum suppetitabit abstrusæ cognitionis suppellectilem. Facile autem erit vocum vim, & verborum varietatem percipere, præsertim cum tanta sit huius nostræ (qua nunc vtimur) linguæ & illius veteris similitudo. Pronunciatio obscurior fortassis & impeditior aliquantulum videbitur, quàm vt absolutè percipi queat. Neq; mirum: quandoquidem quotidianus eius sermonis vsus iam penitus euauerit, & Saxones qui hodie in Germania sunt, illum pristinum pronuntiandi morem longo interuallo temporis amiserint. Veruntamen non exactam nos eius sermonis (qui iam fere totus obsoleuit) notitiam, nec sollicitam nimis in verbis excutiendis industriam, requirimus: tantum operæ in eius studio ponatur, quantum erit ad intelligendū satis. Quod qui fecerit, vtilitatē exinde duplicem consequetur. Nam cum & veteres Britanni, & post hos Saxones (qui Britannorum vocabulis aut funditus deletis, aut ad arbitrium suum immutatis, noua cunctis pene locis nomina in-

diderunt) semper aut alicuius celebris facti memoriam,
aut rei naturam locorum appellationibus exprimere con-
sueuerint (vt omittam vtilitatem) quanta huius linguae
studio voluptas erit (& vt perincunda, ita nō multi sa-
nē laboris) scire, omnium ciuitatum, urbium, montium,
sylvarum, fluminum, & viarum nomina, & haec uniuersa
unde deriuentur, & quo quidq; quasi e fonte profluxe-
rit intelligere. Quibus de rebus si qua fortē quis degustare
concupiuerit, Gulielmi Lamberdi (viri sanē eruditi, &
in hospitio Lincolnensi, inter legum consultos, domesti-
ci iuris peritissimi) praefationem perlegat & expendat,
quam libro de veteribus Saxonum legibus praefixit, quas
nuper latinis literis eleganter expressit. Fbi etenim non-
nulla de instituti sui ratione atque consilio prudēter prae-
fatus, demum (vt est in istiusmodi rebus perscrutandis
sagaci certē ingenio & peracri) quorundam verborum
vim ac naturas subtiliter persecutus est. Quo in libro si se
studiosius exercuerint ij, qui aut huius linguae notitiam,
aut vetustarum legum (quas reges antiqui sanxerunt)
scientiam habere desyderant, sapienter meo iudicio faci-
ent, & inde non mediocre sibi ad eas quoq; res percipien-
das instrumentum, facultatemq; comparabunt. Quineti-
am quoniam diplomata multa, & vetustioris aetatis mo-
numenta, tum regiae quae in archiuis custodiuntur chartae,
tam ante, quam post Normannorum in Angliam adue-
tum, adhuc extant, quae Saxonice & verbis, & literis
comprehenduntur, omnes qui in regni institutis addiscē-
dis elaborauerint cohortabor, vt exiguo labore, seu pene
nullo huius sibi linguae cognitionem acquirant. Quod si
facere voluerint, multa proculdubio quotidie eruent, &
elicient, quae abdita iam iacent, et abstrusa, et plurima-
rum

rum rerum inuolutas penitus naturas, & implicitas, nullo negotio expedient. Quem in finem superioribus sæculis a maioribus nostris monialium quædam Collegia instituta sunt, in quibus essent quæ & huius linguæ sciētia imbuerentur, & eandem (cum alijs communicando) ad posteros transmitterent. Quod quidem in Cœnobio monialium Tauestokensi in comitatu Deuoniæ, & multis alijs conuenticulis (nostra memoria) receptum fuit, credo, ne eius sermonis peritia, ob linguæ insolentiam penitus obsolesceret. Quod autem ad historiæ fidem attinet (lector humanissime) hoc te scire volo, eam me semper rationē secutū, in omnibus ijs libris quos diuulgavi, nihil ut de meo adiecerim, aut diminuerim, sed cuncta prout in primis exemplaribus reperiuntur ad verbum expresserim. Alioquin si quid forsā de meo attulissem, aut vetustatis veluti rugas ac næuos delere omnes voluissem, metuendū mihi sanē foret (ne quod Salustio suo scribit Cornelius nepos) nō tam illorum qui illas conscripserunt historiæ, quā meæ videri possent. Indicio erunt ipsa primæ exemplaria, quæ idcirco Cantabrigiæ, in bibliotheca collegij Corporis Christi, ad sempiternum huius rei testimoniū extare volumus. Vbi si quis cum codicibus manuscriptis, impressos comparare voluerit, enimvero nihil nos aut detraxisse, aut addidisse inueniet, sed summam ubiq; fidem & religionē præstitisse. Quapropter si quid emolumenti ex huius historiæ lectione sine alicuius alterius iam per me euulgatæ ad te (humanissime lector) redundauerit lætabimur: et nos instituti ac voluntatis nostræ (quandoquidem id solum concupiuius) fructus amplissimos consecutos existimabimus.

Vale.

Cor. nepos ad
Sal. in Bello
Tro.

¶ Alphabetum Saxonicum ita descriptum, vt facillima citissimaq; inde ad eam perfecte legendam ratio cuius eius lingue cupido patefiat.

Saxonica	Latina	Saxonica	Latina	Diphthōgi & abbreviatioes	
A	a	𐌆	m	𐌂	Æ
B	b	N	n	𐌃	Æ
C	c	O	o	𐌄	
D	d	P	p	𐌅	th
E	e	Q	q	𐌆	
F	f	R	r	𐌇	et and
G	g	S	s	𐌈	
H	h	T	t	𐌉	w
I	i	V	u	𐌊	
K	k	X	x	𐌋	
L	l	Y	y		
		Z	z		

Præpositiua particula ge sæpissimè apud Saxones est superflua, & vbi communiter vtuntur duobus aut tribus negationibus, vt vehementiùs negent (sicut & Græci faciunt) tamen secundum phrasim Anglici sermonis, vnica tantum sufficit.

DOMINO MEO VENERABILI
PIISSIMOQUE OMNIUM BRI
TANNIA IN SVLA CHRISTIA
NORVM RECTORI ÆLFRED
ANGLORVM SAXONVM RE
GI: ASSER OMNIUM SERVO
RVN DEI VLTIMVS MILLE
MODVM AD VOTA DESIDE
RIORVN VTRIVSQVE VITA PROSPERI
TATEM.

I.

10

ANno Dom. incarnationis, 849. natus est Ælfred angulaxonū
rex in villa regia quæ dicitur Vuanaþing in illa paga; quæ nomi
natur Berþnocrice, quæ paga taliter vocatur a Berþnoc filia v
bi buxus habundantissime nascitur; cuius genealogia talis tali serie cō
textitur. Ælfred rex filius Æþelpulci regis qui fuit Ecþberht; qui fu
it Ealhmuð; qui fuit Eafa; qui fuit Eoppa; qui fuit Ingild. Ingild. Ine
ille famosus occidentaliū rex Saxonū Germani duo fuerunt; qui Ine Ro
mam perrexit; et ibi vitam præsentem pienter honorifice coelestem
patriam cum Christo regnaturus adiit; qui fuerunt filii Coenred;
qui fuit Ceoluualde; qui fuit Cubam; qui fuit Cudþine; qui fuit Ce
aulin; qui fuit Cynric; qui fuit Cneoda; qui fuit Cerdic; qui fuit E
lesa; qui fuit Geuui; a quo Britones totā illam gentem Geuui no
minant, qui fuit Bponð; qui fuit Belde; qui fuit Vuoden; qui fuit Fni
þopalde; qui fuit Fnealaf; qui fuit Fniðupul; qui fuit Fingobul;
qui fuit Geata; quem Getam iam dudum pagani pro Deo veneraban
tur; Cuius Sedulius poeta mentionem facit in psalms metrico capi
mine ita dicens;

Ælfred
genealogia

20

Cum sua gentiles studeant pigmenta poetæ;
Grandisonis pompæ modis tragicoque boatu;
Ridiculose Getæ seu qualibet arte canendi;
Sæua nefandorum renouant contagia serum;
Et scelestum monumenta canunt rituque magistro;
Plurima Nilacis tradunt mendacia bibli;
Cum ego dauidicis assuetus cantibus odas;
Choridarum personæ decem sanctoque venienter;
Stare choro et placidis coelestia prallese verbis;
Clara salutiferi taceam miracula Christi;

Sedulius.

30

Qui Geata fuit Caetua; qui fuit Beauu; qui fuit Scelþea; qui fuit
Neremod; qui fuit Iternmod; qui fuit Hapna; qui fuit Huala; qui fuit
Beduui; qui fuit Seth; qui fuit Noe; qui fuit Lamech; qui fuit Ma
þuralem; qui fuit Enoch; qui fuit Malaleel; qui fuit Cainan; qui fuit
Enor; qui fuit Seth; qui fuit Adam.

40

De

De Genealogia Matris eius.

MAtren quoque eiusdem Orburgh nominabatur; religioſa ni-
mum foemina; nobiliſ ingenio; nobiliſ & genere; quæ erat
filia Orlac famoſi princeps. **A**þelpulfi rex; qui Orlac Go-
bur erat natione. Ortur enim erat de Godir & Iutir; de ſemine ſcilicet
ſtur & Vuitur; duorum fratrum & etiã comitum; qui accepta potestate
te Vuctæ inſulæ ab auſculo ſuo Cerdic rege; & Cynric filio ſuo cõro-
brino eorum; paucor Britoner eiusdem inſulæ accolat; quor in ea inuenire
potuerunt; in loco qui dicitur Guuht garaburgh occiderunt; Cæteri
enim accolæ eiusdẽ inſulæ ante aut occiſi erant; aut exuleſ auſugerunt;

Britoner
in Vucta
cæſi.

ANno dominicæ incarnationis 851. natiuitatis autem **A**lfredi re-
gis. 3. Ceorl Dominicæ comit; cū dominatur contra paganor Nor-
mānor ſiue Danor pugnavit in loco qui dicitur Vuctanbeor; & chri-
ſtiani victoriam habuerunt; & ipſo eodem anno primum hyemauerunt
pagani in inſula quæ vocatur Scheapiez; quod interpretatur inſula o-
uium; quæ ſita eſt in tameriſ flumine inter Eartreaxum & Cantuarior;
ſed ad Cantium propior eſt; quam ad Eartreaxum in qua monaſterium
optimū conſtructū eſt. Eodem quoque anno magnus paganorum ex-
ercitus cum 350. nauibus in hoſtium tameriſ fluminis venit; & Londo-
niam ciuitatem; quæ eſt ſita in aquilonari ripa tameriſ fluminis; in cõ-
finio Eartreaxum; & Middleſreaxum; ſed tamen ad Eartreaxum illa ci-
uitas cum veritate pertinet; depopulati ſunt; & Beorhtulfrū Mer-
ciorū regem cum omni exercitu ſuo qui ad proeliandum contra illos
venerat in fugam verterunt. Hiſ ibi ita geſtiſ prædictus Paganorū
exercitus perrexit in Sudrie; quæ paga ſita eſt in meridiana ta-
meriſ fluminis ripa ab occidentali parte Cantii; & **A**þelpulfrus occi-
dentalium Saxonum rex & filius ſuus **A**þelbalduſ cum omni exercitu in
loco qui dicitur Aclea; id eſt; in campulo quercus diutiſſime pugnaue-
runt; ibique cum diu acerrime & animoſe ex utraque parte pugnatum
eſſet; maxima pars paganæ multitudinis fuditur deleta & occiſa eſt;
ita; qualiter nunquam in aliqua regione in vna die ante; nec poſt ex eis
occidam eſſe audiuiſus; & chriſtiani victoriã honorifice tenuerunt; &
loco ſuneris dominati ſunt. Eodẽ quoque anno **A**þelſtan rex filius **A**-
þelpulfi regis; & Ealhepe comit magnus paganorum exercitū in Can-
tio in loco qui dicitur Sandwic occiderunt; & ex nauibus eorum 9. naues
ceperunt; cæteri per fugam elapſi ſunt.

Scheapiez
ſitus.

Londonia a
Paganis
vartata.

Paganorum
ſtrages.

ANno dom. incarnat. 853. natiuit. autẽ **A**lfredi regis 11. Burghred
Merciorū rex per nuncios deprecatur eſt **A**þelpulfrū occidenta-
liū Saxonū regem, vt ei auxilium conferret; quo mediterpaneor Bri-
toner qui inter Merciani & mare occidentale habitant; dominio ſuo
sub-

subdere potuisset. Qui contra eum immodice reluctabantur; nec
 regni **A**thelpulfus rex legatione eius accepta exercitum mouens Bri-
 tanniam cum Burgredo rege adiit; statimque ut ingressus gen-
 tem illam deus tan dominio Burgredi subdit; quo facto donum re-
 uertitur. Eodem anno **A**thelpulfus rex præfatum filium suum **El-** **Athelpulfi**
 fredum magno nobilium et etiam ignobilium numero constitutum; ad Romanam
 honorifice Romam transmisit; quo tempore dominus Leo Papa 4. iter.
 Apostolicæ sedi præerat; qui præfatum infantem **Elfredum** oppi-
 do ordinans unxit in regem; et in filium adoptionis sibi met accipiens
 confirmavit. Eodem quoque anno **Ealhere** comes cum **Cantuarius** et
Huda cum **Sudrius** contra paganorum exercitum in insula quæ dici-
 tur in Saxonica lingua tenet; Britannico autem sermone **Rum**; ani- **Paganorum**
 mo se et acriter belligerauerunt; et primum Christiani victoriam
 habuerunt; prolongatoque diu proelio ibidem ex utraque parte plu-
 rimi ceciderunt; et in aqua missi suffocati sunt. Et comites illi am-
 bo ibidem occubuerunt; necnon et eodem anno **Athelpulfus** post pascha
 occidentaliū Saxonum rex filiam suam **Burgredo Merciorum** re-
 gi in villa regia; quæ dicitur **Cippanhamme**; nuptus regaliter factis
 ad reginam dedit.

20 **A**nno dominicæ incarnationis 855. natiuitatis autem præfati re-
 gis septimo; **Eadmundus** orientalium Anglorum gloriosissimus
 cepit regnare 8. Kal. Ianuarii; id est die natalis domini; an. ætatis sue
 14. Hoc etiam anno **Lodarius** Imp. Rom. obiit filius **Ludouici Augusti**
 purissimi. Anno eodem sub initio **Karoli 3. Imp. filii Ludouici 2. magni**
 paganorum exercitus tota hyeme in præfata sepe in insula hyema-
 uerunt. Eodem anno **Athelpulfus** præfatus venerabilis rex decimam to- **Athelpulfi**
 tius regni sui partem ab omni regali seruitio et tributo liberauit; in donū pro
 sempiternoque gratia in cruce Christi pro redemptione animæ suæ anima.
 et antecessorum suorum; uni et trino deo immolauit. Eodemque anno
 30 cum magno honore Romam perrexit præfatumque filium suum **Elfredum**
 iterum in eandem viam secum ducens; eo quod illum plus ceteris filiis suis
 diligebat; ibique anno integro demoraturus est. Quo peracto ad patriam
 suam remeavit; ad quem secum **Iuditham** **Karoli Francorum** regis filiam. In-
 ter ea tamē **Athelpulfus** rege ultra mare tantillo tempore immorante;
 quædā infamia contra morem omnium christianorum in occidentali parte
Selveda orta est. Nam **Athelbaldus** rex **Athelpulfi** regis filius; et **Ealhstan**
Scireburnensis ecclesiæ episcopus; **Eanpulfus** quoque sumuntunensis pagus
 comes coniungere secesserunt; ne unquam **Athelpulfus** rex a Roma reuer- **Coniuga-**
 tens iterum in regno reciperetur. Quod inauditum omnibus seculis ante **tio in A-**
 40 infortunium episcopo et comiti solūmodo perplurimi reputant; ex quo **thelpulfum.**
 nū consilio hoc factū esse perhibetur. Multi quoque regali solūmodo

*Æthelbaldu
perstina-
cia.*

* *Fa p Ka.*

*Saxones
reginam
non ad-
mittunt.*

+ *i. gentiū.*

involentia deputant; quia et ille rex in hac re et in multis aliis peruersi-
tatibus perstinax fuit, sicut quorundam hominum relato audiuius,
quod et rei sequentis approbavit effectus. Nam redeunte eo a Roma præ-
dictus filius regis Æthelpulci cum omnibus suis consiliariis; immo in-
ridiariis tantum facinus perpetrare temptati sunt; ut regem a re-
gno proprio repellerent; quod nec deus ita fieri permisit; nec nobi-
les totius Saxonie consenserunt. Nam ne irremedicabile Saxonie pe-
riculum belligerrante patre et filio; quinimmo tota cum gente ambo-
bus rebellante atrocius et crudelius per dies singulos quasi clades in-
teritina augetetur; ineffabili patris clementia et omnium assensu et
ne nobilium; adunatum antea regnum inter patrem et filium diuidi-
tur; et orientales plagæ patri; occidentales filio et contrario depu-
tantur: ubi enim pater iusto iudicio regnare debuerat; illic iniquus
et perstinax filius regnabat. Nam occidentalis pars Saxonie semper o-
rientali principalior est. Adueniente igitur Æthelpulco rege a Ro-
ma; tota illa gens ut dignum erat in aduentu senioris ita gaudio est;
ut si ille permitteret; perstinacem filium suum Æthelbaldu cum omnibus
suis consiliariis a totius regni sorte expellere vellat; Sed ille ut dixi-
mus nimia clementia et prudenti consilio usus; ne ad regni periculum
perueniret, ita fieri noluit, et iudicatum. * *Fapoli* regis filiam quam a pa-
tre suo acceperat; iuxta se in regali solio suo sine aliqua suorum nobili-
um controuersia et odio; usque ad obitum vite sue contra peruersi-
ram illius gentis consuetudinem sedere imperauit. Gens namque oc-
cidentalium Saxonum reginam iuxta regem sedere non patitur; nec
etiam reginam appellare; sed regis coniugem permittit; quam con-
trouersiam immo infamiam; de quadam perstinaci et maleuola eiusdem
gentis regina optam fuisse maiores illius terre prohibent. Quæ
omnia contraria seniori suo et omni populo ita peregit; ut non so-
lum suum proprium odium mereretur; ut a regnali solio prouocare-
tur; sed etiam omnibus suis subsequatibus eandem perstiteram
tabem post se submitteret; pro nimia namque illius regine malitia
omnes accolæ illius terre coniurauerunt; ut nullum unquam regem
super se in vita sua regnare permitterent; qui reginam in regnali so-
lio iuxta se sedere imperare vellet. Et quia ut opinor multis habetur
incognitum; unde hæc peruersa et detestabilis consuetudo in Saxonia;
ultra morem omnium + *heodiscipū* primitus orta sit; paulo latius mi-
hi videtur intimandum; quod a domino meo Ælfredo angulfraxonum
rege veridico; etiam sæpe mihi referente audiui; quod et ille etiam a
veridicis multis referentibus; immo ex parte non modica illud factum
commemorantibus audierat. Fuit in Mercia moderno tempore
quidam strenuus atque vniuersis circa se regibus et regionibus finis
timis

timis formidolosus rex; nomine Offa; qui vallum magnum inter Bri-
 tanniam atque Merciam de mari usque ad mare facere imperavit.
 Cuius filiam nomine Eadburgh Beorhtwic occidentalium Saxonum
 rex sibi in coniugium accepit; quæ conuersum accepta regis amici-
 tia; et totius pene regni potestate more paterno tyrannice vivere
 incepit; et omnem hominem execrare quem Beorhtwic diligeret; et
 omnia odibilia deo et hominibus facere; et omnes quos posset ad re-
 gem accusare; et ita aut vita; aut potestate per insidias priuare:
 et si a rege illud impetrare non posset veneno eorum necabat; sicut de
 10 adolecente quodam regi dilectissimo hoc factum compertum habe-
 tur; quem cum ad regem accusare non posset veneno eum necauit.
 De quo veneno etiam praefatur ille Beorhtwic rex insciens iustitiae
 aliquid praefatur. Neque enim illa venenum dare regi proposuerat sed
 puero, sed rex praecipit; inde ambo perierunt. Defuncto igitur Be-
 orhtwico rege cum illa inter occidentales Saxones diutius fieri non
 posset; ultra mare nauigans cum innumerabilibus thesauris Karo-
 lum illum magnum et famosissimum Francorum regem adiit. Ad quem
 cum ante solarium multa regi afferens dona retuleret; Karolus ait:
 Elige Eadburgh quem velis inter me et filium meum; qui mecum in sola-
 20 rio isto stat. At illa sine deliberatione stulte respondens dicens ait.
 Si mihi electio conceditur; filium tuum in quantum te iunior est eli-
 go. Cui Karolus respondens et assidens ait: si me eligeres haberes
 filium meum; sed quia filium meum elegeris; nec me nec illum habebis.
 Dedit tamen illi unum magnum sanctimonialium monasterium; in quo
 deposito seculari habitu; et sanctimonialium indumento assumpto
 per paucos annos Abbatissa fungebatur officio. Sicut enim irratio-
 nabiliter in propria vixisse praefatur; ita multo irrationabilius in
 aliena gente vivere deprehenditur. Nam a quodam suae propriae gentis
 homine concupiscentia demum palam deprehensa de monasterio impe-
 30 rio Karoli regis delecta; in paupertate et miseria laedo tenus vitupe-
 rabiliter vitam duxit; ita ut ad ultimum vno seruulo comitata; si-
 cut a multis videntibus eam audiuimus; quotidie medicans in pauca mi-
 serabiliter moriretur. Vixit ergo Aethelpulf rex duobus annis; Regina
 postquam a Roma peruenit; in quibus inter alia multa praesentis vi-
 tae bona studia cogitans de suo ad vniuersitatis viam transitu; ne sui
 filii post patris obitum indebite inter se disceptarent; hereditari-
 am; immo commendatariam scribere imperavit epistolam; in qua et
 regni inter filios suos duos scilicet seniores; et propriae hereditatis
 40 inter filios et filiam; et etiam propinquos pecuniarum quæ post se su-
 peressent inter animam; et filios et etiam nobiles suos diuisionem or-
 dinabiliter litteris mandare procurauit. De qua prudenti considera-

Athelpulfi
testamen-
tum.

Dona eius
ecclesie
Romanæ.

Athelpulfi
mony.

Athelbaldo
patris vx-
oris ducit.

Eadmun-
dus in re-
ge vinctus.

pintonia
a Pagani
vastata.
Pagani oc-
cisi.

tionem pauca de pluribus posteris imitanda scribere decreuimus; scilicet quæ ad necessitatem animæ maxime pertinere intelliguntur. Nam cetera quæ ad humanam dispensationem pertinent in hoc opusculo inserere necesse non est; ne fastidium pro prolixitate legentibus vel etiam audire desiderantibus procraueat. Pro utilitate namque animæ suæ quam a primæuo iuuentutis suæ flore in omnibus procurare studuit per omnem hæreditariam terram suam semper in x. manentibus unum pauperem aut indigenam aut peregrinum cibo; potu et vestimento; successoribus suis usque ad ultimum diem iudicii post se parere præcepit; ita tamen si illa terra hominibus et pecoribus habundaretur; et deserta non esset. Romæ quoque omni anno magnam pro anima sua pecuniam; id est; CCC. mancussas portare præcepit; quæ taliter ibi diuideretur: scilicet C. mancussas in honorem Sancti Petri specialiter ad emendum oleum quo impleantur omnia luminaria illius Apostolicæ ecclesie in vespera paschæ; et æqualiter in gallicantu; et C. mancussas in honorem S. Pauli eadem conditione ad comparandum oleum in ecclesia Sancti Pauli Apostoli; ad implenda luminaria in vespera paschæ et in gallicantu; C. quoque mancussas vniuersali Papæ Apostolico. Defuncto autem Athelpulfo rege; sepultoque apud Stem-pugam; Athelbaldo filius eius contra dei interdictum; et Christianorum dignitatem; nec non et contra omnium paganorum consuetudinem; horum patris sui ascenden; Iuditham Karoli Francorum regis filiam cum magna ab omnibus audientibus infamia in matrimonium duxit; exsternisque duobus et dimidio annis occidentaliū Saxonum post patrem regni gubernacula rexit.

A Nno domini. 856. et natiuitatis Alstredi 10. hoc est anno secundo Karoli Imperatoris 3. anno vero regni Athelpulfi occidentaliū Saxonum regis 18. Nunberchus orientaliū Anglorum antistes unxit oleo; consecrauitque in regem Eadmundum gloriosissimum. cum gaudio magno et honore maximo in villa regia quæ dicitur Burua; in qua tunc temporis regalis sedes erat; anno ætatis suæ 15. sexta feria; luna 24. die natalis domini.

A Nno Dominicæ incarnationis 860. natiuitatis autem Alstredi regis 12. Athelbaldo occidentaliū Saxonum rex defunctus est; et in Scireburnan sepultus; et Athelberht frater suus Cantium; et Sudrigam; Sudseaxam quoque suo dominio ut iustum erat subiunxit; In cuius diebus magnus paganorum exercitus de mari adueniens pintoniam ciuitatem hostiliter inuadens depopulatus est. Cui cum ad naues cum ingenti præda reuertenterentur; Orsric Hamtunensium comes cum suis; et Athelpulc comes cum Bearrocensibus viriliter obuiauerunt; 40 conserutoque proelio oppido pagani passim trucidantur. Et cum di-
tus

tiur perire non possent; muliebriter fugam arripuerunt; et christi-
ani loco funeris dominati sunt. **A**ðelberht itaque s. annis regno paci-
fice et amabiliter; atque honorabiliter gubernato; cum magno suorum **Aðelberht**
dolore vniuersitatis viam adire; et in Scireburnan iuxta fratrem su-
um honorabiliter sepultus requiescit. **mor.**

A Nno dominicæ incarnationis 864. pagani hyemauerunt in insula Ta-
net; et primum foedus cum Cantuariis pepigerunt; quibus Cantu-
arii pecuniâ pro foedere seruato reddere promiserunt. Interea tamē
vulpino more pagani noctu clam castris erumpentes; foedere dirrup- **Pagani ex-**
to; et promissionem pecuniæ spreverunt (sciebant enim maiorem pe- **dirrupti in**
cuniam se furtiua præda quam pace adepturos) totam orientalem Cantua-
Cantu plagam depopulati sunt. **rior.**

A Nno dominicæ incarnationis 866. natiuitatis autem **Ælfredi** re-
gis 18. **Aðelred** **Aðelberht** regis fratrem occidentalium Saxonum;
quinque annis regni gubernacula suscepit; et eodem anno magna paga-
norum classis de Danubia Britanniam aduenit; et in regno orientali-
um Saxonum quod Saxonice **Eartengle** dicitur hyemauit; ibique ille
exercitus maxima ex parte equester factus est. Sed ut more nauigan-
tium loquar; ne diutius nauim vndis et velamentis concedentes; et a ter-
ra longius enauigantes longum circumferamus inter tantarum bello-
rum clades et annorum enumerationem; ad id quod nos maxime ad hoc o-
pus incitauit nobis redeundum esse censeo: scilicet aliquantulum quan-
tum meæ cognitioni innotuit; de infantibus et puerilibus domini mei
venerabilis **Ælfredi** angloraxonum regis moribus hoc in loco breuiter **Ælfredi**
insependum esse existimo. Nam cum communi et ingenti patri sui et **infantia.**
matris amore supra omnes fratres suos; immo ab omnibus nimium di-
ligeretur; et in regio semper curto insepensibiliter nutriretur; ac-
crescente infanti et puerili ætate forma ceteris suis fratribus
decentiori videbatur; vultuque et verbis atque moribus gratiorior.
Cui ab incunabilis ante omnia et cum omnibus præsentis vitæ studius
sapientie desiderium cum nobilitate generis; nobilis mentis ingenium
suppleuit. Sed prohi dolor indigna suorum parentum et nutritorum
in curia usque ad 12. ætatis annum; aut eo amplius illiteratus per-
mansit. Sed Saxonica poemata; die noctuque soleis auditori relatu a-
liorum præcipue audient; docibilis memoriter retinebat; in omni ve-
natoria arte industrius venator; incessabiliter laborat non in va-
num. Nam incomparabilis omnibus peritia et felicitate in illa arte; si-
cut et in ceteris omnibus dei donis fuit; sicut et nos præcipue vidi-
mus. Cum ergo quodam die mater sua sibi et fratribus suis quendam
Saxonicum poeticæ artis librum; quem in manu habebat ostende-
ret ait. Quisquis vestrum discere citius istum codicem possit; dabo

*Alfred
pueri me-
moriam.*

*Inscitia
temporis
Alfredi.*

*Norðan-
hymbri
regem ab-
dicant.*

illi illum. Qua voce immo diuina inspiratione instinctus; et pulchritu-
dine principalis litterarum illius libri illectus; ita matri respondens; et
fratres suos etate; quamuis non gratia seniores anticipans; inquit;
venene dabis istum librum vni ex nobis; scilicet illi qui citissime intelli-
gere et necitare eum ante te possit? Ad hæc illa apudens et gaudens;
atque affirmans dabo inquit illi. Tunc ille statim tollens librum de ma-
nu sua; magistrum adiit; et legit. Quo lecto matri petulit et necita-
uit. Post hæc cursum diuinum; id est celebrationem horarum; ac de-
inde psalmos quosdam et orationes multas; quos in vno libro congre-
gatos in sinu suo; die noctuque sicut ipsi vidimus; secum inseparabili-
liter orationis gratia inter omnia presentis vite curricula ubique
circumducebat. Sed pro dolor; quod maxime desiderabat; liberalem
scilicet artem desiderio suo non suppetebat; eo quod ut loquebatur
illo tempore lectores boni in toto regno occidentalium Saxonum non
erant; quod maximum inter omnia presentis vite suæ impedimenta
et dispendia crebris querelis et intimis cordis sui suspiriis fieri affir-
mabat; id est; eo quod illo tempore quando ætatem et licentiam; atque
suppetentiam discendi habebat; magistrorum non habuerat. Quando ve-
ro et ætate erat prouectior; et incessabilibus die noctuque immo om-
nibus istius insule medicis; incognitis; insipientibus; internisque
atque externis regie potestatis sollicitudinibus; necnon et paganorum;
terra marique; inspectionibus occupatus; immo etiam per-
turbator magistrorum et scriptorum aliquantula ex parte habebat le-
gere ut non poterat. Sed tamen inter presentis vite impedimenta ab
infantia usque ad presentem diem; et ut credo usque ad obitum vite
sue in eodem insatiable desiderio; sicut nec ante destituit; ita nec
etiam adhuc inhiare desinit.

ANno dominicæ incarnationis 867. natiuitatis Alfredi prefati
regis 19. predictus paganorum exercitus de orientalibus Angliis
ad Eboracum ciuitatem migravit; quæ in aquilonari ripa Humberis
fluminis sita est. Eo tempore maxima inter Norðanhymbros dis-
cordia diabolico instinctu orta fuerat; sicut semper populo; qui o-
dium incurperit dei euenire solet. Nam Norðanhymbri tempore (ut
diximus) legitimum regem suum Orbyrht nomine regno expulsi;
et tyrannum quendam Ella nomine non de regali prosapia progenitum
super regni apicem constituerant; sed aduenientibus paganis consilio
diuino et optimatum adminiculo pro communi utilitate; discordia illa
aliquantulum sedata Orbyrht et Ella adunatis viribus congregato-
que exercitu Eboracum oppidum adeunt; quibus aduenientibus pagani
confectim fugam arripiunt; et intra urbis moenia se defendere pro-
curant. Quorum fugam et pauorem Christiani cernentes etiam in-
tra

tra vrbis moenia eos persequi et murum frangere instituerunt; quod et
 fecerunt. Non enim tunc adhuc illa ciuitas firmiter et stabili-
 ter illis temporibus habebat. Cumque Christiani murum ut propo-
 nerant frangeret; et eorum magna pars in ciuitate simul cum Paga-
 nis intraret; pagani dolore et necessitate compulsi; super eos atro-
 citer irumpunt; cadunt; fugant; prosterunt; intus et extra; illic
 maxima ex parte omnes Northymbrensiū capti; occisi duobus re-
 gibus cum multis nobilibus deleti occubuerunt. Reliqui vero qui euaserunt
 pacē cum paganis pepererunt. Eodē anno Ealhtan episcopus Scirebur Ealsthani
 10 nensis ecclesie viam vniuersitatis adiens; postquā episcopatū per 10. annos
 annos honorabiliter preceperat in pace in Scireburian sepultus est.

ANno dominice incarnationis. 868. nati. Ælfredi regis 20. fames valida
 erat. Tunc prefatur ac venerabilis Ælfred rex secundarius tamen
 tunc ordine preterit; uxorem de Mercia nobilem scilicet genere; fili-
 am Æthelredi Gainorum comitis qui cognominabatur * mucill; expe-
 tit et duxit. Cuius foemina mater Eadburh nominabatur de regali
 genere Merciorum regis; quam nos ipsi propriis oculorum nostrorum
 20 obtutibus non paucis ante obitum suum annis frequenter vidi-
 mus; venerabilis scilicet foemina; et per multos annos post obitum vi-
 ri sui castissima vidua lædo tenus permansit. Eodem anno predictus
 paganorum exercitus; Northymbros relinquens in Merciam ve-
 nit; et Snortengaham adiit; quod Britannice Tiggwo cobrauc interprete-
 tatur; Latine autem speluncarum domus; et in eodem loco eodem anno
 hyemauerunt. Quibus illic aduenientibus; confertim Buthred Mer-
 ciorum rex; et omnes eiusdem gentis optimates; nuncios ad Æthelred
 occidentaliū Saxonum regem; et Ælfred fratrem dirigunt; suppli-
 citer obsecrantes; ut illi illis auxiliarentur; quo possent contra pre-
 fatum pugnantem exercitum. Quod et facile impetraverunt. Nam illi fra-
 tres non regni promissione; cōnegato ex omni parte sui immen-
 30 so exercitu Merciam adeunt; et usque ad Snortengaham bellum vnani-
 miter querentes perueniunt. Cumque pagani tuitione arctius muniti
 bellum dare negarent; et christianis frangere murum non suppete-
 bat; pace inter Mercios et paganos facta duo illi fratres Æthelred cum
 suis cohortibus domum reuersi sunt.

ANno dom. incarnationis. 869. nati. autem Ælfredi regis 21. fames ma-
 gna et mortalitas hominum; et perit animalium; et prefatur pa-
 ganorum exercitus iterum ad Northymbros equitans; Eboracum
 ciuitatem adiit et ibi anno integro mansit.

ANno dominice incarnationis. 870. nati. autem Ælfredi regis 22. sup-
 40 memoratus paganorum exercitus; per Merciam in orientales
 anglos transiit; et ibi in loco qui dicitur þeodford hyemauit. Eodem
 anno Eadmund orientaliū Anglorum rex; contra ipsū exercitum

Nuptiæ
 Ælfredi.
 * mucil eo
 quod erat
 corporis
 magnus.

Fames cum
 peste.

Ceolnōdī
mōr.

Conflīc-
tū chri-
stianorū
cū Paganis

Ælfređi
deuotio.

atrociter pugnauit. Sed pro hoc dolore Paganis nimium gloriantibus; ipse cum magna suorum parte ibidem occisa inimici loco funeris dominati sunt; et totam illam regionem suo dominio subdidērunt. Eodem anno Ceolnōd Archiep. Dorobornie antistes; viam vniuersitatis adiens in eadem ciuitate in pace sepultus est;

ANno dominice incarnationis. 871. nati autem Ælfređi regis 22. ex ore memorie Paganorum exercitus orientales Anglos deserens; et regnum occidentalium Saxonum adiens; venit ad villam regiam que dicitur Rædigam in meridiana tamen fluminis fluminis ripa sitam; in illa paga que dicitur Bearrocscire. Tertioque aduentus sui ibidem die comites eorum cum magna illius parte in prædam equitauerunt; alii vallum inter duo flumina tamen et cynetan a dextrali parte eiusdem regie villæ facientibus; quibus Ælfelulf Bearrocensis pagæ comes; cum suis sodalibus in loco qui dicitur Englæfeld obuiuit; et animose ex utraque parte ibidem pugnatū est. Cumque ibi diu utrique persisteret altero paganorum comite occiso; et maxima exercitus parte deleta; cæterisque fuga clapsis; christiani victoriā accipientes loco funeris dominati sunt. His ibi ita gestis post quatuor dies Ælfređ rex occidentalium Saxonum; et Ælfređ frater eius adunatis viribus congregatoque exercitu; Rædigam adierunt. Cumque usque ad portam acciperent; cædendo et prosterneundo quoscunque de Paganis extra arcem inuenissent; Pagani non regniis ceptabant lupino more; totis portis erumpentes; totis viribus bellum perquirunt; ibique diu et atrociter ex utraque parte dimicatum est. Sed heu pro hoc dolore Christianis demum terga vertentibus pagani victoriā accipientes loco funeris dominati sunt; ibique Ælfelulf præfatus comes inter cæteros occubuit. Quo dolore et verecundia Christiani commoti iterum post quatuor dies contra præfatum exercitum in loco qui dicitur Ælscer dun; quod Latine mons præxini interpretatur; totis viribus et plena voluntate ad proelium prodeunt. Sed Pagani in duas se turmas diuidentes; æquali lance terribines parant. Habebant enim tunc duos reges et multos comites; concedentes mediam partem exercitus duobus regibus; et alteram omnibus comitibus. Quod Christiani ceptantes et etiam ipsi exercitum in duas turmas similiter diuidentes; terribines non regniis contriunt. Sed Ælfređ citius et promptius cum suis; sicut ab his qui videntur veridicis referentibus audiuius; ad locum proelii aduenit. Nimirum; erat enim adhuc suus frater Ælfređ rex in tentorio in oratione positus audiens missam; et nimium affirmans se inde viuum non discessurum antequam sacerdos missam finiret; et diuinum pro humano nolle deserere sepultum; ita fecit. Quæ regis Christiani fides multum apud

dominum valuit; sicut in sequentibus aperitius declarabitur. Decre-
 uerant ergo Christiani ut Ælfræd rex cum suis copiis contra duos
 paganorum reges sumeret proelium: Ælfræd vero suus frater; cum suis
 cohortibus contra omnes paganorum duces bellis optem sumere de-
 bere sciret. Quibus ita firmiter ab utraque parte dispositis; cum rex
 in oratione diutius moraretur; et pagani parati ad locum certami-
 nis citius aduenissent; Ælfræd tunc secundarius cum diutius hostiles
 acies ferre non posset; nisi aut bello petriorum recederet; aut con-
 tra hostiles copias ante fratris aduentum in bellum prorumperet;
 10 demum viriliter animo more christianarum copiarum contra hostiles ex-
 ercitur (ut antea proposuerant) tamen quamvis rex adhuc non vene-
 rat dirigens; diuino fretus consilio et adiutorio fultus; terribili
 ordinabiliter condensata confestim contra hostes vexilla mouet.
 Sed hoc in loco nescientibus intimandum est; quod ille locus certami-
 nis bellicis pugnantibus inæqualis erat. Nam pagani editionem locum præ-
 occupauerant; christiani ab inferiori loco aciem dirigebant. Erat
 quoque in eodem loco unica spinosa arbor breuis admodum; quam nos ip-
 si nostris propriis oculis vidimus. Circa quam ergo hostiles inter se
 acies cum ingenti omnium clamore; illi perperam agentes; isti pro vi-
 20 ta et dilectis; atque patria pugnaturos hostiliter conueniunt. Cumque
 aliquandiu animose et nimium atrociter hinc inde utrique pugnarent;
 pagani diuino iudicio christianorum impetum diutius non ferentes Paganorum
 maxima suarum copiarum parte occisa; opprobriosa fugam cepe-
 30 re; quo in loco alteri de duobus paganorum regibus et comites occisi
 occubuerunt; et multa millia paganorum partim in eodem loco; et insuper per
 totam campestris æquidun latitudinem ubique dispersa; longe late-
 que occisa conspuunt. Cecidit ergo illic Bægræc rex; et Sidoroc ille
 rex comes; et Sidoroc iunior comes; et Orbern comes; et Fræna comes;
 et Hæleð comes; et totus paganorum exercitus in fugam usque ad noc-
 tem; et etiam usque ad diem sequentem; quousque ad artem qui euase-
 rant perueniunt; versus est. Quos christiani usque ad noctem per-
 sequuti sunt; et ubique prosternebant. His ibi ita gestis; iterum post
 14. dies Ælfræd rex una cum fratre suo Ælfræd; adunatis viribus
 contra paganorum pugnaturos barentas adierunt. Quibus hinc inde hosti-
 liter conuenientibus; et diu persistentibus; pagani victoriam accipien-
 tes loco funebris dominati sunt. Quo proelio peracto de ultra marinis
 partibus alius paganorum exercitus societati se adiunxit. Et eodem
 anno post pascha; Ælfræd rex præfatus; regno s. annis per multas
 tribulationes strenue atque honorabiliter cum bona fama gubernans
 40 to; viam vniuersitatis adiens in pinburghan monasterio sepultus;
 aduentum domini et primam cum iustis resurrectionem expectat.
 B. ij. Eodem

Ælfrædi
mors.

Initium
regni Al-
fredi.

Belli incō-
stantia.

Eodem anno Alfredus supra memoratur; qui usque ad id temporis vi-
uentibus fratribus suis secundarius fuerat; totius regni gubernacula
diuino concedente nutu cum summa omnium illius regni accola-
rum voluntate confectum fratre defuncto suscepit. Quod etiam
viuente predicto fratre suo si dignaretur accipere; facillime cum
consensu omnium potuerat inuenire. Nempe quia et sapientia et cun-
ctis moribus bonis cunctos fratres suos præcellebat; et insuper eo
quod nimium bellicosus et victor proprio in omnibus bellis erat. Cum-
que regnare proprio quasi inuitus vno mense impleto coeperat; nimi-
um enim non putabat in se diuino fultus auxilio; tantam paganorum
vnam posse solus sustinere austeritatem; quin etiam uiuentibus
suis fratribus; cum magna multorum detrimenta sustinisset con-
tra vniuersum paganorum exercitum; in monte qui dicitur piltun;
qui est in meridiana ripa fluminis Guilou; de quo flumine tota illa pa-
ga nominatur; cum paucis et nimium inæquali numero acerrime belli-
gerauit. Et cum hinc inde utrique hostiliter et animose non parua diei
parte pugnarent; Pagani ad integrum suum periculum propriis su-
is conspectibus cernentes; et hostium inferstationem diutius non fe-
rentes; terga in fugam verterunt. Sed prohi dolor per audacitatem
persequentium decipientes; iterum in proelium prodeunt; et victori-
am capientes loco funeris dominati sunt. Nec hoc cuiquam mirabile
videatur quod christiani paruum in proelio numerum habebant. Erant
enim Saxones maxima ex parte in eodem vno anno 8. contra paganos
proelii populariter attriti; in quibus 8. proelii; vnus rex paga-
norum et 9. duces cum innumeris cohortibus occisi perierunt; exceptis
quotidianis et nocturnis irruptionibus innumerabilibus; quas Alfredus
sepe memoratur et singuli duces illius gentis cum suis; et etiam peri-
plures ministri regis contra paganos infatigabiliter studiose ex-
ercebant; in quibus frequentissimis irruptionibus quot millia pa-
ganæ expeditionis occisa perierunt; nisi soli deo incognitum est; 30
exceptis his; qui in 8. supra memoratis proeliis trucidati sunt. Eodem
quoque anno Saxones cum iisdem paganis ea conditione; ut ab eis disce-
derent pacem pepererunt; quod et impleuerunt.

Merici cū
paganis
pacem
pepererunt.

Anno incarnationis 872. nati. autem Alfredi regis 23. præfatus
paganorum exercitus Londoniam abiit; et ibi hyemauit; cum quo
Merici pacem pepererunt.

Anno dominicæ incarnationis 873. nati. autem Alfredi regis 24.
sepe memoratur exercitus Londoniam deserens in Norðanhim-
bregum regionem perrexit; et ibi hyemauit in paga que dicitur Lin-
dsey; cum quo iterum Merici pacem pepererunt.

ANno dominicæ incarnationis 874. nati. autem Ælfredi rex 25.
 supra memoratur sæpe exercitus Lindisfarig decesserunt; Mercia a-
 dunt; et hyemavit in loco qui dicitur Hneopedune. Burghefredum quoque
 Merciorum regem regnum suum decessere et ultra mare exire; et Ro-
 mam adire contra voluntatem suam coegit 22. regni sui anno. Qui
 postquam Romam adierat; non diu vivens ibidem functus est; et in scho-
 la Saxonum in ecclesia sanctæ Mariæ honorifice sepultus adventu do-
 mini; et primam cum iustis resurrectionem expectat. Pagani quoque moritur.
 post eius expulsionem totum Merciorum regnum suo dominio sub-
 10 diderunt. Quod tamen miserabili conditione cuidam insipienti ministro
 regis; eius nomen erat Ceolulf eodem pacto custodiendum comen-
 dauerunt; ut qualicumque die illud vellent habere iterum pacifice illis
 assignaret; quibus in eadem conditione obsides dedit; et iuravit nullo
 modo se voluntati eorum contradicere velle; sed obediens in omni-
 bus esse.

ANno dominicæ incarnationis 875. nati. autem Ælfredi rex 26.
 supra memoratur sæpe exercitus Hneopedune decesserunt in duas
 rediit turmas. Cuius altera pars cum healfdene in regionem Nor-
 20 danhyrnorum perrexit; et ibi hyemavit iuxta flumen quod dicitur
 Tine; et totam Norðanhymbrorum regionem suo subdidit dominio;
 nec non et Pictos et Strathwittenenses depopulati sunt. Altera quoque
 pars cum Godrum; et Orscytel; et Amund tribus paganorum regi-
 bus; ad locum qui dicitur Grantebricge perrexit; et ibi hyemavit. Pugna ma-
 Eodem anno Ælfred rex navali proelio in mare contra 6. naues pagano-
 rum belligeravit; et unam ex eis cepit cæteris per fugam elapsis. ritima
 Ælfredi.

ANno dominicæ incarnationis 876. nati. autem Ælfredi rex 26.
 sæpe memoratur paganorum exercitus noctu de Grantebricge
 extens; castellum quod dicitur perham intravit; quod monasterium
 sanctimonialium inter duo flumina Frau; et in paga quæ dicitur Bri-
 30 tannice Dupnqueis; Saxonice autem þornæta tutissimo terrarum
 situ situm est; nisi ab occidentali parte tantummodo; ubi contigua
 terra est. Cum quo exercitu Ælfred rex foedus firmiter ea conditi-
 one ut ab eo discederent perigret; cui ille exercitus electos obsides qua-
 tor solus nominavit sine vlla controuersia dedit; nec non et sacramen-
 tum in omnibus reliquit; quibus ille rex maxime post dominum confi-
 debat iuravit; in quibus et super armillam super quam nec alicui genti
 prius iurare voluit citissime de regno suo se exiturum esse; sed mo-
 re suo solita fallacia utens; et obsides et iuramentum atque fidem pro-
 40 missam non custodiens; nocte quadam foedere disrupto; omnes equi-
 tes quos habebat occidit; versusque inde Domniam ad locum qui di-
 citur Saxonice Eaxanceastre; Britannice autem Cairuisc; Latine
 B. iij. quon-

Pagani ex-
 dispati.

quoque ciuitas in orientali ripa fluminis Vuir; sita est prope mare
meridianum; quia interpretatur Galliam Britanniamque; inopinate disce-
xit; et ibi hyemauit. Eodem quoque anno Halfdene rex illius partis
Norþanhymbrorum totam regionem sibi met et suis diuisit; et illam
cum suo exercitu coluit. Eodem anno Rollo cum suis Normanniam
penetravit. Idem Norþmannorum dux Rollo cum in antiqua Britan-
nia sive Anglia hyemaret; militibus preter copias; quadam nocte
spiritus visionis mox future cecititudinis. De hoc Rollone vide plura
in annalibus.

Galearum
fabricatio

Paganorum
submersio

ANno 877. Pagani instanti tempore autumnali partim in Exean- 10
ceastre peridebant; et pars Merciam prædaturā necessit. Cere-
cebat insuper diebus singulis peruersorum numerus; adeo quidē ut si
30. ex eis milia una die necarentur; alii succedebant numero duplicato.
Tūc rex Alfredus iussit Cymbas et galeas 120. naues fabricari per
regnum; ut nauali prælio hostibus aduentantibus obuiaret. Impor-
tisque piratis in illis vias maris custodiendas commisit. Ipse vero Sax-
ancessre ubi pagani hyemabant propeians; illis inclusis ciuitatem ob-
rebit. Nautis quoque suis mandauit ut in parte prædicti vitale hostibus
subsidium denegarent. Occurrerunt autem nautis suis 120. naues ar-
matas militibus oneratas; qui in auxilium suorum concitum aduene- 20
runt. Quas cum Paganis militibus ministri regis cognouissent ne-
pletas ad arma propoliunt; et viriliter barbaras nationes inuadunt.
Pagani vero qui iam sepe permensem inter fluctus pelagi naufragi-
um perulissent; inutiliter prælium pediderunt; unde in momento
agminibus eorum laceratis in loco qui Gnaepie dicitur; undis submer-
si omnes pariter perierunt. Eodem anno exercitus Paganorum per-
ham deserens; partim equitando; partim nauigando cum peruenerunt
ad locum qui suanaue dicitur; perierunt 120. e nauibus. Equestrē
vero exercitum rex Alfredus insequabatur tunc; quousque venit ad
Eaxanceastriam. Ibi accepit obsideri; et iuramentum ab eo; ut cito dis- 30
cederet. Ipso anno mense Augusto; ille exercitus perrexit in Mer-
ciam; et illam regionem Merciorum partim dedit Czoluulfo cuidam
insipienti regi ministro; partim inter se diuisit.

ANno Domini incarnationis 878. natiuitatis autem Alfredi regis 27. supra memoratus sæpe exercitus Eaxancessre de-
rens; Cippanham villam prædictam quæ est sita in sinistrali parte pil-
tunscire; in orientali ripa fluminis quod Britannice dicitur Abon; a-
dit et ibi hyemauit; et multos eiusdem gentis ultra mare compulit
hostiliter; et penuria atque pauore nauigare; et maxima ex parte om-
nes illius regionis habitatores suo subdiderunt dominio. Eodem tem- 40
pore Alfred sepe supra memoratus rex occidentalium Saxonum cum

pau-

paucis suis nobilibus; etiam cum quibusdam militibus et vasellis per
 syluestria; et nonnulla summuntunenſis pagæ loca in magna tribu-
 latione; inquietâ vitâ ducebat. Nihil enim habebat quo uteretur; ni-
 si quod a paganis etiam a Christianis qui se paganorum subdiderant
 dominio; frequentibus inruptionibus aut clam aut etiam palam sub-
 traheret. Et ut in vita S. patris Neoti legitur apud quendam suum
 vaccarium. Contigit autem die quodam ut iuristica vxor viz. illius vac-
 carii pararet ad coquendum panes. Et ille rex sedens sic circa focum
 præparauit sibi arcum et sagittas et alia bellicorum instrumenta. Cum
 vero panes ad ignem positor ardentem appexit, illa infelix mulier pe-
 rtinenter currit et amouit eos; incipiens regem inuictissimum et di-
 centem. Neus homo vixit quos cepit panes; et ipse moratur; cum nimis
 gaudet hos manducare calentes; mulier illa infauſta minime putabat il-
 lum esse regem Alſnedum; qui tot bella gesserit contra paganos; tantasque
 victorias accepit de eis. Non solum autem eidem glorioso regi victo-
 rias de inimicis et prosperitatem in aduersis conferre dominus digna-
 tur est: verum etiam ab hostibus fatigari; aduersitatibus affligi;
 respectu suorum deprimi; multoties cum idem benignus dominus
 permisit ut sciret quoniam vnus est omnium dominus cui curuatur om-
 ne genu; cuius in manu corda sunt regum; qui ponit de sede potentes;
 et exaltat humiles; qui suos fideles in summa prosperitate positor
 flagellis aduersitatum vult aliquando tangi; ut depreſsi de dei mise-
 ricordia non desperent; et exaltati de honore non superbiant; sed etiâ
 ſciant cui debent omnia que habent. Quam siquidem aduersitatem præ-
 fato regi illatam non immerito ei euenisse credimus; quia in primo
 tempore regni sui cum adhuc iuuenis erat; animoque iuuenili detentus
 fuerat; homines sui regni sibi que subiecti qui ad eum venerant; et pro
 necessitatibus suis eum requirerant; et qui depreſsi potestatibus es-
 pant; suum auxilium ac patrocinium implorabant; ille vero voluit eos
 audire; nec aliquod auxilium impendebat; sed omnino eos nihili prædebat. contemp-
 tus suus intimo corde doluit; maximamque aduersitatem ob hoc ei ditor.
 Quod beatissimus vir Neotus adhuc viuens in carne; qui erat cognatus in sub-
 venturam spiritu prophetico plenus prædixerat; sed ille et purissimam
 viri dei correptionem parui pendebat; et verissimam eius prophetiam
 non recipiebat. Quia igitur quicquid ab homine peccatur; aut hic aut in
 futuro necesse est ut quolibet modo puniatur; noluit verus ac pius
 Iudex illam regis insipientiam esse impunitâ in hoc seculo; quatenus il-
 li parceret in districto Iudicio. Quare ergo idem prædictus Alſne-
 dus in tantam miseriam sæpius incidit; ut nemo subiectorum suorum
 sciret ubi esset; vel quo deueniret. Eodem anno frater Hýnguari et
 Healfdene cum 23. nauibus de demetica regione in qua hýemaueſat poſt

Alſnedi
inopia.

Alſnedi
fortuna.

Alſnedi

multar ibi christianorum p[ro]p[ri]etates factas ad domniam enavigavit;
 et ibi a ministris regis cum 1200. in fœlici exitu perperam agens occi-
 sus est; ante apicem c[on]stitit quia in eadem apice multi ministri regis cū
 suis se concluderant confugii causa. Sed cum pagani apicem imparatam
 atque omnino immunitam; nisi quod moenia nostro more erecta so-
 lummodo haberet cernebant; non enim exprobrare moliebantur; quia
 et ille locus situ terrarum tutissimus est ab omni parte. nisi ab ori-
 entali; sicut nos ipsi vidimus obsidere eam coeperunt; putantes homi-
 nes illos manum cito daturus fame et siti et obsidione coactos; quia
 nulla aqua illi apici contigua est; quod non ita ut putabant evenit. Nā 10
 christiani ante quam talem penuriam omnino subire paterentur; di-
 uinitus instigati multo melius iudicantes aut mortem aut victori-
 am mereri; diluculo super paganos ex improviso irrumpunt; et appri-
 no tempore hostes hostiliter cum rege suo maxima ex parte paucis
 ad naues per fugam clapsis prosterunt; ibique acceperunt spolia non
 minima. In quo etiam acceperunt illud vexillum quod Reafau nomināt.
 Dicunt enim quod 3. poposet Hinguari et Habbe filia vi[ro]s. Lodebrochi il-
 lud vexillum texerunt; et totum parauerunt illud vno meridiano tē-
 pore. Dicunt etiam quod in omni bello; ubi p[re]cederet idem signum si
 victoriam adepturi essent; appareret in medio signi quasi cornu vi- 20
 uens volitans. Sin vero vincendi in futuro fuissent; penderet directe
 nihil mouens. Et hoc sæpe probatum est. Eodem anno post pascha El-
 fred rex cum paucis adiutoribus fecit apicem in loco qui dicitur Epe-
 lingaeg; et de ipsa apice semper cum nobilibus vassellis Summuntunen-
 sis contra paganos insatigabiliter rebellavit. Iterumque in 7. ebdo-
 mada post pascha ad petram Aegbryhta quæ est in orientali parte;
 saltus qui dicitur Seluudu Latine autē silua magna; Britanice Coit-
 mauri equitavit; ibique obuiauerunt illi omnes accolæ Summuntunensis
 pagæ et piltunensis; omnes accolæ Hamtunensis pagæ; qui nō vltima maxie
 pro metu paganorum nauigauerāt; viroque rege sicut dignū erat qua- 30
 si peditum post tantas tribulationes recipientes immenso repleti
 sunt gaudio; et ibi castra metati sunt vna nocte. Diluculo sequenti il-
 lucescente rex in castra commouens; venit ad locū qui dicitur Aeglea;
 et ibi vna nocte castra metatus est; inde sequenti mane illucescente vex-
 illa commouens ad locum qui dicitur Ebandū venit; et contra vniuersum
 paganorum exercitum cum densa turbedine atrociter beligerans; a-
 nimoseque diu perstans diuino nutu tandem victoria potitus; pa-
 ganos maxima cæde prosternit; et fugientes usque ad apicem percuti-
 ens persequitur est; et omnia quæ extra apicē inuenit homines; scilicet
 et equos et pecora conuersum cædens homines surripuit; et ante por- 40
 tas paganice apicis cum omni exercitu suo viriliter castrametatus
 est.

Vexillum a
 Paganis
 captum.

est. Cumque ibi per 14. dies memoraretur; pagani fame; frigore; timore; et ad extremum desperatione perterriti pacem ea conditione petierunt; ut rex nominator obsideret quātor vellet ab eis acciperet; et ille nullum eis daret: ita tamen qualiter nunquā cum aliquo pacem ante pergerant; quorum legatione audita rex sua ipsius misericordia motus; nominator quātor voluit obsideret ab eis accipere; quibus acceptis; pagani insuper inhaerunt se citissime de suo regno exituros; nec non et Godrum rex eorum christianitatem subire et baptismum sub manu Ælfrēdi regis accipere promisit; quae omnia ille et sui ut promiserāt impleverunt. Nam post ebdomadam Godrum Paganorum rex cum 30. electissimis de exercitu suo viris ad Ælfrēd regem prope Æthelinga- Paganorum; et in loco qui dicitur Alpe pervenit; quem Ælfrēd rex in filium adoptivum sibi suscipiens de fonte sacro baptismatis eleavit. Cuius christi-
 10 matris solutio 8. die in villa regia quae dicitur praedmon fuit; qui postquam baptizatus fuit 12. noctibus cum rege mansit. Cui rex cum suis omnibus multa et optima aedificia largiter dedit.

ANno Domini incarnationis 879. natiuitatis autem Ælfrēdi regis 28. praefatus paganorum exercitus de Cippanhamme ut promiserat consurgens Cynenceastre adiit; qui Britannice Caircepi nominatur; quae est in meridiana parte Huicciolorum; ibique per
 20 vnum annum mansit. Eodem anno magnus paganorum exercitus de ultra marinis partibus nauigans in hamesim fluvium venit; et adunatus est superiori exercitui; sed tamen hyemavit in loco qui dicitur Fullonham iuxta flumen hamentis. Eodē anno eclipsis solis inter no-
 nam et vesperam sed proprius ad nonam facta est.

Solis eclipsis.

AN. dom. incarnat. 880. nati. autē Ælfrēdi regis 29. sepe memoratur pagani exercitus Cynenceastre decessens ad orientales Anglorum perrexit; ipsaque regione diuidens coepit inhabitare eodem
 30 anno exercitus paganorum qui in Fullonham hyemauerat; Britannicam insulam decessens; iterū ultra mare nauigans ad orientalem Franciam perrexit; et per vnum annum in loco qui dicitur Gaent mansit.

ANno dom. incarnat. 881. nati. autē Ælfrēdi regis 30. praefatus exercitus superius in Franciam perrexit; contra quē Franci pugnaverunt; et finito proelio pagani equis iuuentis equites facti sunt.

AN. dom. incarnat. 882. nati. autē Ælfrēdi regis 31. praefatus exercitus suas naues per fluvium quod dicitur Ine se rursū tāto lōge in Franciam pertraxit; et ibi 1. anno hyemavit. Et eodē anno Ælfrēd anglorū rex navali proelio cōtra paganicas naues in mare cōgressus est
 40 ex quibus duas cepit naues occisis omnibus qui in eis erant; duarūque aliarū navū duo principes cū omnibus suis sociis valde proelio et vulneribus fatigati depositis armis; cupio poplite; et supplicibus precibus

dedeperunt se regi.

ANno dominicæ incarnat. 883. nati. autem Ælfredi regis 32. præ-
fatus exercitus naues suas per flumen quod dicitur Scalb; con-
tra flumen nauigans ad monasterium sanctimonialium quod dicitur
Cundohit traxit; ibi anno 1. mansit.

Ciuitas
Roffensis
obpressa.

Paganorum
fuga.

Navalis vi-
ctoria de
Paganis.

Capolo-
mannus ab
aprio cæsus

ANno dominicæ incarnat. 884. nati. autem Ælfredi regis 34. præ-
fatus exercitus in duas turmas diuisit; una etenim turma in
orientalem Franciam perrexit; et altera ad Britanniam veniens; Can-
tium adiit; ciuitatēque quæ Hroferceartne Saxonice dicitur; in ori-
entali ripa fluminis Medwæ ritam obfedit. Ante huius portam Pa- 10
gani castellum ibimet firmum subito fabricauerunt; nec tamen illā
ciuitatem expugnare potuerunt; quia ciues illi se viriliter defende-
runt quousque Ælfred rex cum magno exercitu adiutorium illis con-
ferens superuenit. Et tunc pagani pelicta arce sua et omnibus equis
quos de Francia secum adduxerant depelictis; maxima parte necnon
captiuorum suorum in arce dimissa adueniente subito rege; ad naues
suas confestim confugerunt; et Saxones statim depelictos a paganis
captiuos; et equos diripiunt. Pagani itaque magna necessitate compulsi
eadem ætate iterum Franciam adierunt. Eodem anno Ælfred angul-
saxonum rex classem suam de Cantio; plenā bellatoribus in orientales 20
anglos dirigenz prædandi causa transiit. Cumque ad ortum riu-
i fluminis aduenissent; confestim 13. naues paganorum paratæ ad
bellum obuiauerunt eis; initoque navalis proelio; hinc inde acriter
pugnantes pagani omnes occisi; et omnes naues cum omni pecunia eo-
rum capte sunt. Cumque inde victrix regia classis dormiret; pagani
qui ad orientalem Anglorum regionem habitabant congregatis vn-
decunque nauibus; eidem regie classi in ortio eiusdem fluminis in ma-
ri obuiauerunt; confestoque navalis proelio; pagani victoriam ha-
buerunt. Eodem quoque anno Capolomannum Francorum occidenta-
lium regem apriorum venationem agentem singulari congreffione 30
aprio cæsus horrendo dente Apri dilacerans; miserabili funerie percussit. Cuius
fratrem Hloduuicus superiori anno defunctus est; qui et ipse erat et-
iam Francorum rex; ipsi etenim ambo filii Hloduuici regis Fran-
corum erant; qui etiam Hloduuicus supra memorato anno quo ec-
clipsis solis facta est; defunctus est; ipse quoque Hloduuicus filius
Capoli Francorum regis erat; cuius filium Iudittā Ælpulfus occiden-
taliū Saxonū rex ad reginam sibi paterna voluntate suscepit. Eodē
quoque anno magnus paganorum exercitus de Germania in regionē an-
tiquorum Saxonū quod Saxonice dicitur Ealðreaxū superuenit; contra
quos adunatis viribus idē Saxones et frisonēs ibidē in vno illo anno viri 40
liter

inter pugnauerunt; in quibus duobus bellis Christiani diuina opitulente
 misericordia victoriam habuerunt. Eodem quoque anno Farlus Alman-
 norum rex occidentalium Francorum regnum et omnia regna que sunt
 inter mare terrarum; et illum marinum sinum qui inter antiquos Sa-
 xones et Gallos adiacet; voluntario omnium consensu accepit; abique ap-
 morum (in minori Britannia) regno; qui Farlus filius Hlodouici re-
 gis filius fuit. Ipse vero * Hlodouic Germanus Karoli regis Francorum Lodouici
 patris vi. luditæ reginæ prædictæ erat; qui etiam duo Germani fue-
 runt filii Hlodouici. Hlodouic vero ille filius Karoli magni et antiqui
 10 atque sapientissimi qui etiam fuit filius Pippini. Eodem anno beatæ me-
 moriæ Marinus papa vniuersitatis viam migravit; qui scholam Saxo-
 num in Roma morantium; pro amore et deprecatione Alfredi angul-
 saxorum regis ab omni tributo; et talento telonio benigne liberauit;
 qui etiam multa dona prædicto regi illa vice transmisit; inter que de-
 dit etiam non paruum illius sanctissimæ ac venerabilissimæ crucis par-
 20 tē; in qua dominus noster Iesus Christus pro vniuersali hominum sa-
 lute pependit. Eodem quoque anno ille paganorum exercitus qui in or-
 rientalibus anglis habitauit; pacem quam cum Alfrede rege pepige-
 rat; opprobriose spexit. Igitur ut ad id unde digressus sum redeam;
 ne diuturna enauigatione portum optatæ quietis omittere cogar; ali-
 quantulum quantum notitiæ meæ innotuerit de vita et moribus; et equa co-
 20 uersione atque ex parte non modica; per gratias domini mei Alfre-
 di angulsaxonum regis; postquam præfatam ac venerabilem de Mer-
 ciorum nobilium genere coniugem duxerit; deo annuente succinctum
 ac breuiter ne qua prolixitate narrandi noua quæque partidentium
 animos offendam; ut promisi expedire procuro. Cum ergo nuptias
 honorabiliter in Mercia factas inter innumerabiles utriusque sexus
 populorum solemniter celebraret; post diuturna die nocturne conuiuia
 subito et inmensa; atque omnibus medicis incognito confectum coram
 30 omni populo correptus est dolore. Incognitum enim erat omnibus
 qui tunc aderant; et etiam hucusque quotidie cernentibus quod prohi-
 dolo perissimum est; tantam diuturnitatem a 20. ætatis suæ anno us-
 que 40. et eo amplius annum per tanta annorum curricula incessanter
 protelasse; unde talis dolor oriebatur. Multi namque fauore et parci-
 natione circumstantis populi hoc factum esse autumabant; alii diabo-
 lica quadam inuidia; qui semper bonis inuidus existat; alii inuitato
 quodam genere febri; alii scium existimant; quod genus infortis-
 simi doloris etiam ab infanzia habuit. Sed quodam tempore diuino
 nutu antea cum Cornubiam venandi causa adiret; et ad quandam ec-
 40 clesiam orandi causa diuersisset; in qua Sanctus Guersus requies-
 cit; et nunc etiam Sanctus Neotus ibidem pausat subleuatus est.
 C. ij. Erat

Morbus
 Alfredi.

Ælfræd
opa 2. 10.

Erant enim sedulus sanctorum locorum visitator et iam ab infantia;
orandi et eleemosynam dandi gratia diu in oratione tacita preor-
atur; ita domini misericordiam deprecabatur; quatenus omnipotens
deus pro sua immensa clementia stimulos presentis et inferentis in-
firmitatis aliqua qualicumque leuiori infirmitate mutaret; ea tamen
conditione ut corporaliter exterior illa infirmitas non appareret;
ne inutilis et despectus esset. Timebat lepram aut cecitatem vel ali-
quem talem dolorem; qui homines tam cito et inutiles et despectos suo
aduentu efficiunt. Oratione autem finita coeptum iter arripuit et
non multo post tempore ut in oratione deprecatur fuerat; se ab illo
dolore medicatum esse diuinitus sensit; ita ut funditus eradica-
tur. Quamuis et hunc dolorem in primo iuuentutis sue flore; deu-
ota oratione et frequenter deo supplicatione prius supplex nactus fuerat.
Nam ut de beneuola mentis sue deuotione deo succinctum ac breuiter
quamuis preposterato ordine loquar; cum in primo iuuentutis sue
flore antequam propriam coniugem duceret; mentem suam prop-
iam in dei mandatis stabilire vellet; et se a carnali de ydesio abstinere
non posse cernebat; offensam dei incurrene si aliquid contrarium volun-
tati illius peragere metueret; xpiissime gallicantu; et matutinis ho-
ris clam coniugens; ecclesiarum et reliquarum sanctorum orandi causa
visitabat; ibique diu preoratur orabat; quo deus omnipotens prop-
ter suam misericordiam mentem illius amore sue reseruitatis multo
robustius per aliquam infirmitatem quam posset sustinere; non ta-
men quo eum indignum et inutilem in mundanis rebus faceret; ad se pe-
nitens conuerteret corporobaret. Cumque hoc xpius magna mentis
deuotione ageret; post aliquantulum interuallum praefatum fici do-
lorem dei munere incurrit; in quo diu et xpie per multos annos labo-
rans; se etiam de vita desperabat; quo usque oratione facta a se peni-
tus eum amouit. Sed pro hoc dolore; eo amoto alius inferior in nuptiis
ut diximus eum arripuit; qui a 20. aetatis suae anno usque ad 45. 30
eum die noctuque incessabiliter fatigauit. Sed si aliquando dei miseri-
cordia vnius diei aut noctis; vel etiam vnius horae interuallo illa infir-
mitas reposita fuerat; timor tamen ac tremor illius execrabilis
doloris vnquam eum non deseruit; sed quasi inutilem eum ut ei videtur
in diuinis et humanis rebus prope modum effecit. Nati sunt ergo ei fi-
lii et filiae de supra dicta coniuge sua; scilicet. Aethelred primogenita; post
quam Eadbert; deinde Aethelgeofu; postea Alfrid; deinde Aethelpear
natus est; exceptis his qui in infantia morte priuente praeco-
cati sunt; de quorum numero est; Aethelred adueniente matrimonii
tempore; Eadredo Merciorum comiti matrimonio copulata est; 40
Aethelgeofu quoque monasticae vitae regulis deuota deo virginitate
sub-

Alfræd
liber.

subiuncta et consecrata; diuinum suble reuerentium; *Æthelpearð* omni-
 bus iunior ludi literariæ disciplinæ; diuino consilio; et admirabili regi-
 prouidentia; cum omnibus pene totius regionis nobilibus infatibul; Nobilium
educatio.
 et etiam multis ignobilibus; sub diligenti magistrorum cura tradi-
 tur est. In qua schola utriusque lingue libri latine; scilicet. et Saxonice appri-
 due legebantur; scriptioni quoque vacabant; ita ut antequam artar hu-
 manar artibus videri haberent; venatoriæ scilicet. et ceterar artibus quæ
 nobilibus conueniunt; in liberalibus artibus studiis et ingenio vide-
 rentur. *Eadperð* et *Ælfðrýð* semper in curto regio nutriti cum ma-
 gna nutritorum et nutritum diligentia; immo cum magno omnium a-
 more; et ad omnes indigenar et alienigenar humiliata affabilitate et et-
 iam lenitate; et cum magna patris subiectione hucusque perseuerant;
 nec etiam illi sine liberali disciplina inter cetera presentis vitæ stu-
 dia quæ nobilibus conueniunt; otiose et incuriose permittuntur. Nam
 et psalmos et Saxonicos libros; et maxime Saxonica carmina studiose di-
 dicere; et frequentissime libris utuntur. Inter ea tamen rex inter bel-
 la; et presentis vitæ frequentia impedimenta; nec non paganorum in-
 fertationes et quotidianar corporis infirmitates; et regi gubernacula
 regere; et omnem venandi artem agere; aurifices et artifices su-
 os omnes; et fulconarios; et accipitrarios; canicularios quoque docere; Ælfredi
otia et ne-
gotia.
 et ædificia supra omnem antecessorum suorum consuetudinem; vene-
 rabiliora et prætoriora noua sua machinatione facere; et Saxonicos li-
 bros recitare; et maxime carmina Saxonica memoriter dicere; alius
 imperare; et solus assidue pro viribus studiis sine non desinebat;
 diuina quoque ministeria et missam scilicet. quotidie audire; psalmos quor-
 dam et orationes; et horas diurnas; et nocturnas celebrare; et ecclesiar
 nocturno tempore ut diximus orandi causa clam a suis adire solebat
 et frequentabat; eleemosinarum quoque studio et largitati indigenar
 et adueniar omnium gentium; ac maxima et incomparabili contra omnes
 homines affabilitate; atque iocunditate; et ignorantium rerum inue-
 stigatiioni solertem se iungebat. Franci autem multi; frisones; Galli;
 pagani; Britones; et Scoti; arimorici; sponte se suo dominio subdi-
 pant; nobiles scilicet. et ignobiles quos omnes sicut suam propriam gentem
 secundum suam dignitatem regere; diligere; honorabat; pecu-
 nia et potestate ditabat; diuinam quoque scripturam a recitantibus
 indigenis; aut etiam si casu quodam aliunde adueniret; cum alienigenis pa-
 ritur precer audire sedulus et sollicitus solebat. Episcopos quoque su-
 os et omnem ecclesiasticum ordinem; comites; ac nobiles suos; ministe-
 riales etiam et omnes familiares; admirabili amore diligebat. Filios quo-
 que eorum qui in regali familia nutriebantur; non minus propriis di-
 ligens; omnibus bonis moribus institueret; et literis imbueret solus die
 C.iiij. noctu-

noctuque inter cetera non desinebat; sed quasi nullam in his omnibus
 consolationem haberet; et nullam aliam intrinsecus et extrinsecus peri-
 turbationem pateretur; ita tamen quotidiana et nocturna anxius
 tristitia ad dominum et ad omnes qui sibi familiari dilectione adsciti
 essent; querelaretur et assiduo gemitu suspirio; eo quod deus om-
 nipotens eum expertem divinæ sapientiae et liberalium artium fecis-
 set; in hoc primum et opinatissimum atque opulentissimum Salomonem
 Hebraeorum regem equiparans; qui primum despecta omni prae-
 senti gloria; et diuitiis; sapientiam a deo deposcit; et etiam utramque in-
 uenit; sapientiam scilicet; et praesentem gloriam sicut scriptum est; 10
 querite ergo primum regnum dei et iustitiam eius; et haec omnia prae-
 stabuntur vobis. Sed deus qui est semper inspector internarum me-
 ritum; meditationum; et omnium bonarum voluntatum instigator;
 nec non etiam ut habeantur bona desiderata largissimus administrator.
 Neque enim unquam aliquem bene velle instigaret; nisi et hoc quod
 bene iuste quisque habere desiderat largiret; administraret; insti-
 garet mentem eius interius non extrinsecus; sicut scriptum est;
 audiam quid loquatur in me dominus deus. Coadiutores bonae medi-
 tationis suae qui eum in desiderata sapientia adiuuare possent; quo
 ad concupita perueniret; quandoque posset acquirere; qui subin- 20
 de velut auis prudentissima quae primo mane charis e cellulis conuulsa
 æstiuo tempore; per incerta aeris itinera cursum veloci volatu di-
 rigens; super multiplicem ac diversorum herbarum; holium; fruticum;
 flosculorum descendit; probatque quid maxime placuerit atque domum
 reportat; mentis oculos longum dirigit; querens extrinsecus quod
 intrinsecus non habebat; id est; in proprio regno suo. At tunc deus
 quaedam solatia regiae benevolentiae tam beneuolam et iustissimam quae-
 relam illius diutius non ferens; veluti quaedam luminaria; transiit
 per primum regis episcopum; in diuina scriptura bene eruditum; qui imperio regis
 librorum dialogorum Gregorii pa- 30
 tris et Petri sui discipuli de latinitate primum in Saxoniam linguam;
 aliquando sensum ex sensu ponens elucubratis et elegantissime inter-
 pretatur est. Deinde Plezmundum Mercium genere; Dorobornensis
 ecclesiae Archiep. venerabilem scilicet virum; sapientia praeditum; Al-
 delftan quoque et peripulum Sacerdotes; et capellanos Merciorum gene-
 re eruditos; quos 4. Alfred rex de Mercia ad se aduocauerat; et mul-
 tis honoribus et potestatibus extulit in regno occidentalium Saxo-
 num; exceptis his quae Plezmundus Archiep. et peripidus episcopus in
 Mercia habebant; quorum omnium doctrina et sapientia regis inderi-
 nenter desiderium crescebat et implebatur. Nam die noctuque quando- 40
 cunque aliquam licentiam haberet libros ante se recitare talibus im-
 perabat;

Regis a-
 mori in e-
 ruditor.

perhabat; non enim unquam sine aliquo eorum se esse paterebatur; quia-
 propter pene omnium librorum notitiam habebat; quamvis per se ip-
 sum aliquid adhuc de libris intelligere non posset; non enim adhuc ali-
 quid legere incœperat; sed cum adhuc nec in hoc quoque regali auari-
 tia; sed tamen laudabilis gnata esset; legator ultra mare ad Galliam
 magistros acquirere dixerit; indeque aduocauit Grimbaldum sacer-
 dotem; et monachum; venerabilem viz. virum; cantatorem optimum; et studium de
 omni modo ecclesiasticis disciplinis; et in diuina scriptura eruditissim-
 um; et omnibus bonis moribus ornatum. Iohannē quoque æque præ-
 10 byterum; et monachum acerrimi ingenii virum; et in omnibus disci-
 plinis literarum artibus eruditissimum; et in multis aliis artibus ar-
 tificiosum; quorum doctrina regis ingenium multum dilatatum est;
 et eorum magna potestate ditauit et honorauit. His temporibus ego quo-
 que a rege aduocatus de occidentis et ultimis Britanniae finibus ad Saxo-
 niam adueni. Cumque per multa terrarum spatia illum adire proposu-
 eram; usque ad regionem dexteralium Saxonum quæ Saxonice Sūd-
 reaxum appellatur; ductoribus eiusdem gentis comitantibus perue-
 ni; ibique illum in villa regia quæ dicitur Dene; primum vidi. Cumque
 ab eo benigne susceptus fuisset; inter cætera sententiarum nostra-
 20 rum famina me obnixe rogabat; ut deuouerem me suo seruitio; et
 familiaris ei essem; et omnia quæ in principalis et occidentali Sabrinæ par-
 te habebam pro eo relinquerem; quod etiam maiori mihi remuneratione
 reddere pollicebatur quod et faceret. Respondi ego; me talia in-
 caute et temerarie promittere non posse; iniustum enim mihi vide-
 batur; illa tam facta loca; in quibus nutritus; et doctus ac coronatus
 fueram; atque ad ultimum ordinatus pro aliquo terrene honore et
 potestate derelinquere; nisi coactus et compulsus. Ad quod ille
 ait; si nec tibi hoc suppetat subire; saltem dimidiam partem seruitii
 tui mihi accommoda; ita ut per 6. menses mecum fueris et tantundem
 30 in Britannia; ad quod ego taliter respondi; nec hoc suauiter et teme-
 rarie sine consilio meorum posse promittere. At vero cum illum me-
 um seruitium (sed nesciebam quare) desiderare cognoscerem; promi-
 si me iterum ad eum post 6. menses; sospite vita reuersurum; cum tali
 responso quod mihi et meis utile; ac tibi placabile esset. Cumque tibi hoc
 responsum videretur probabile; dato reuertendi pignore statuto
 tempore; quarto die ab eo equitantes ad patriam remeauimus; sed cū
 ab eo discesseramus; in pintonia ciuitate febris infecta me arripuit;
 in qua sedule per 12. menses et vna ebdomada die noctuque sine aliqua vi-
 tæ spe laboravi. Cumque statuto tempore ad eum sicut promiseram
 40 non peruenissem; transiit ad me indiluculos qui me ad eum equita-
 re festinaret; et causam memoracionis perquirerent; sed cum equi-

Affert ad
 regem ad-
 uentur.

tunc ad eum non possem; alium transmissi ad eum indiluculum qui me-
 morationis meae causam illi patefaceret; et si de illa infirmitate peri-
 pscere possem; me velle implere quae promissam penuntiaret. Disce-
 dente igitur infirmitate ex consilio et licentia nostrorum omnium
 pro utilitate illius sancti loci; et omnium in eo habitantium regi ut
 promissam; eius rescriptio me deuoluit ea conditione; ut per 6. men-
 ses omni anno cum eo commanerem; aut si simul possem 6. menses pro-
 telare; aut etiam per vices ut tribus mensibus in Britannia; ut tri-
 bus in Saxonia commanerem; et illa adiungetur per nudimenta sanc-
 ti Degui in omni causa; tamen pro viribus. Sperabant enim nostri
 minoribus tribulationibus; et iniuriis; ex parte Heineid regis sustinere;
 qui saepe depredabatur illud monasterium; et parochiam sancti Degui
 aliquando; expulsiore illorum antistitum; qui in eo praesent; sicut
 ex nobis Archiep. propinquum meum; et me expulsiore aliquando sub ip-
 sis; si ego ad notitiam et amicitiam illius regis qualicunque pacto peri-
 uenirem. Illo enim tempore; et multo ante omnes regiones dexterarum
 Britanniae partium; ad Alfred regem pertinebant; et adhuc pertinet;
 Heineid scilicet cum omnibus habitatoribus demeticae regionis; et rex
 filiorum Rotri vi compulsus; regali se subdidit imperio; Nouil quo-
 que filius Rix; rex Gleguising; et Brochmail; atque Fernmail filii
 Moupic; reges Guent; vi et tyrannide Eadred comitis; et Mercio-
 rum compulsi; suapte eundem expectuere regem; ut dominum et defensionem
 ab eo pro inimicis suis haberent. Helred quoque filius Teudyn rex
 Brechoniae; eorundem filiorum Rotri vi coactus dominum regis prae-
 parati suapte perquisiuit. Ananaut quoque filius Rotri; cum suis fra-
 tribus ad portum amicitiam Norðanhymborum deserens; de
 qua nullum bonum nisi damnum habuerat; amicitiam regis studiose pe-
 quirens ad praesentiam illius aduenit. Cumque a rege honorifice rece-
 ptus esset; et ad manum episcopi in filium confirmationis acceptus; ma-
 ximisque donis ditatus regis dominio cum omnibus suis eadem condi-
 tione subdidit; ut in omnibus regis voluntati sic obediens esset; si-
 cut Alfred cum Mercis; nec in vanum illi omnes regis amicitiam ac-
 quisiuerunt. Nam qui desiderauerunt potestatem terrarum augere
 inueniunt; qui pecuniam pecuniam; qui familiaritatem familiarita-
 tem; qui utramque utramque. Omnes autem habuerunt amorem et tu-
 telam ac defensionem ab omni parte; qua rex ipsum cum suis om-
 nibus defendere potuit. Cum igitur ad eum aduenissem in villa regia
 quae dicitur Leonaford honorabiliter ab eo susceptus sum; et cum eo
 illa vice 8. mensibus in curto mansi; in quibus recitavi illi libros quos-
 cunque ille vellet; et quos ad manum haberemus. Nam haec est propria
 et veritatis prima illius consuetudo die noctuque inter omnia alia mentis

et corporis impedimenta; aut per se ipsum liberos necitare; aut aliis
 precantibus audire. Cumque ab eo frequentem licentiam reuertendi
 quaererem et nullo modo impetrare possem; tandem cum et licentiam
 omnino exorcerere statuissem; diluculo vigiliæ natalis domini; aduoca-
 tur ad eum tradidit mihi duas epistolas; in quibus erat multiplex
 supputatio omnium rerum quæ erant in duabus monasteriis quæ Sax-
 onice cognominantur Amsterebyri; et Banurylle; et mihi eodem die **Alfredi** in
 tradidit illa duo monasteria cum omnibus quæ in eis erant; et periculum
 pallium valde pretiosum et onus viri fortis de incenso; adiciens his ver-
 10 bis; non ideo dedisse parua illa quod sequenti tempore nolle dare ma-
 tiam. Nam sequentis temporis successu ex improviso dedit mihi Exan-
 ceastre; cum omni parochia; quæ ad se pertinebat in Saxonia; et in con-
 nubia exceptis quotidianis donis innumerabilibus in omni genere terri-
 perarum copiam; quæ hoc in loco percensere longum est; ne fastidium
 legentibus procueant. Sed nullus existimet pro aliqua vana gloria; aut
 adulatione aut maioris honoris querendi gratia me talia hoc in loco
 dona commemorasse; quod coram deo nec ideo fecisse testor; sed ut
 necientibus propalam quâ profusus in largitate ille sit. Tunc co-
 festum dedit mihi licentiam equitandi ad illa duo monasteria omnibus
 20 bonis repleta; et inde ad propria reuertendi.

A Nno dominicæ incarnationis 886. nati autem **Alfredi** regis 35.
 sæpe memoratur exercitus regionem fugiens iterum; et in occi-
 dentalium Francorum regionem venit; naues suas dirigens in flumen
 quod rigne dicitur; rursum contra longe nauigans Parisiam ciuita-
 tem adiit; et ibi hyemauit; et castrametatus est; intra quam partem
 fluminis prope ad pontem ut transitum pontis ciuibus prohiberet;
 quia illa ciuitas in medio fluminis sita est in insula parua; obsecit il-
 lam ciuitatem anno illo integro; sed deo misericorditer fauente; et
 ciuibus viriliter se defendentibus munitionem impetere non po-
 30 tuit. Eodem anno **Alfred** anglorum rex; post incendia urbium;
 stragesque populorum; Londoniam ciuitatem honorifice restaurauit; Londoniū ab
 et habitabilem fecit; quam genero suo **Æthelredo** Merciorum comiti **Alfred**
 commendauit seruandam; ad quem regem omnes Angli et Saxones; qui instaura-
 prius ubique dispersi fuerant; aut cum paganis sub captiuitate erant; tunc
 voluntarie conuerterunt et suo domino se subdiderunt.

A Nno Dominicæ incarnationis 887. natiuitatis autem **Alfredi**
 regis 36. supra memoratur Paganorum exercitus Parisiam
 ciuitatem depellens incolumem; eo quod aliter proficere sibi
 40 ne longè perueniendo; tandem direxit donec ad hostium fluminis
 quod

quod materne nominatus peruenisset; tunc Sigonam deperentes in
 hostium Materne diuertunt; contra quod diu ac longe nauigantes
 demum non sine labore usque ad locum qui dicitur Caſici; id est; villa
 regia perueniunt; in quo loco hyemaueunt integro anno. Sequenti
 anno in hostium fluminis quod dicitur Iona intrauerunt; non sine
 magno regionis damno; illic memorati sunt anno vno. Eodem anno
 Eadric Francorum rex viam vniuersitatis adiit; sed Eadric filius
 Francie in patriis suis rexta antequam defunctus esset eadem illam regno
 s. reges di- expulsi; quo statim defuncto s. reges ordinati sunt; et regnum in
 iura. quinque partibus confisum est; sed tamen principalis sedes regni ad
 Eadric iuste et merito prouenit; nisi solummodo quod in patriam su-
 um indigne peccauit. Ceteri quoque 4. reges fidelitatem et obedienti-
 am Eadrico sicut dignum erat promiserunt. Nullus enim illorum
 4. regum hereditarius illius regni erat in paterna parte nisi Ead-
 ric solus; v. itaque reges confectum Eadric moriente ordinati sunt.
 Sed imperium penes Eadric remansit; talis ergo illius regni diuisio
 fuit; nam Eadric orientales regiones Humber fluminis; Hrodulf
 quoque internam partem regni accepit. Oda etiam occidentale regnum;
 Beorngar et pida languobardiam; nec non et illas regiones quae in illa
 Diuisio bel- parte montis sunt; nec tamen tanta et talia regna inter se pacifice
 lum gene- seruauerunt. Nam his pleno proelio inter se belligenaues; et illa regna
 nauit. per sepe deuastrauerunt inuicem; et unusquisque alterum expulit de
 regno. Eodem quoque anno; quo ille exercitus Parisiam ciuitatem de-
 rens Caſici adiit; Aethelhelm comes piltunensium Alfredi regis et
 Saxonum eleemosinam Romam duxit. Eodem quoque anno saepe memo-
 ratus Alfred angulaxonum rex diuino instinctu legere et interpretari
 simul vno eodemque die primum inchoauit; sed ut aperius ig-
 norantibus pateat; causam huius tardae inchoationis expedire cupa-
 bo. Nam cum quodam die ambo in regia cambria perideremus; vndeque
 sicut solito colloquia habentes; ex quodam quoddam testimonium li-
 bro illi euenit ut precitarem; quod cum intentus utriusque auribus au-
 disset; et intima mente sollicite perscrutaretur; subito ostendens
 libellum quem in sinum suum sedulo portabat (in quo diuinus cursus
 et psalmi quidam atque orationes quaedam quas ille in iuuentute sua
 legerat; scripti habebantur) imperauit quo illud testimonium in
 eodem libello litteris mandarem. Quod ego audiens et ingeniosam bene-
 uolentiam illius ex parte; atque etiam tam deuotam erga studium
 diuinae sapientiae voluntatem eius cognosces; immensas omnipo-
 tenti Deo grates; extensis ad aethera volis; tacitus quamuis peri-
 solui; qui tantam erga studium sapientiae deuotionem in regio corde
 rep-

inreperuerat; sed cum nullum locum vacuum in eodem libello reperirent
 in quo tale testimonium scribere possem (erat enim omnino multis
 ex causis reperiatur) aliquantisper distuli; et maxime quia tam eligan-
 ter ingenium ad maiorem diuinorum testimoniorum scientiam pro-
 uocare studebam. Cui; cum me ut quanto citius illud scriberem urge-
 ret; inquam; placet ne tibi quod illud testimonium in aliqua foliuncula
 segregatim scribam? Incognitum est enim si aliquando aliquod tali-
 ter aut plura reperiamur; quæ tibi placuerint testimonia. Quod si
 inopinate euenerit segregasse gaudebimus. Quod ille audientis natum
 10 esse consilium inquit: quod ego audientis et gaudentis fertur quaternio-
 nem promptam parauit; in cuius principio illud non iniussus scripsi; ac
 nulla eadem die non minus quam tria alia sibi placabilia testimonia illo
 imperante in eadem quaternione ut prædixeram scripsi; ac deinde quo-
 tidie inter nos sermocinando adhuc inuestigando alius inuentis æque
 placabilibus testimoniis quaternio illa repleta succreuit. Nec imme-
 merito sicut scriptum est: super modicum fundamentum ædificat ius-
 tus; et paulatim ad maiora defluit velut apud fertillissima longe late-
 que zonnior interprogado discurrens; multimodis diuinæ scriptu-
 ræ florculis inhiantem et incessabiliter congregauit; quibus præcordi-
 20 bus cellular densatim repleuit. Nam primo illo testimonio scripto
 confectum legere et in Saxonica lingua interpretari; atque inde per-
 plures instituisse studeuit; ac veluti de illo foelici latrone cautum
 est dominum Iesum Christum dominum suum immoque omnium iux-
 ta se in venerabili sanctæ crucis patibulo pendente cognoscente; quo
 subnixis precibus inclinatis solummodo corporalibus oculis quia ali-
 ter non poterat (erat enim totus confixus clavis) submissa voce cla-
 maret memeto mei cum veneris in regnum tuum Christe. Qui christi-
 anæ fidei rudimenta in tabulo primum inchoauit discere; hic aut ali-
 ter quamvis dissimili modo in regia potestate S. rudimenta scriptu-
 30 ræ diuinitus instinctus præsumpsit incipere in venerabili Martini
 solemnitatem; quos florculos vndecumque collector a quibuslibet magi-
 stris discere; et in corpore vnius libelli mixtum quamvis sicut tunc sup-
 petebat redigere usque adeo protelauit; quousque prope modum ad
 magnitudinem vnius psalterii perueniret; quem Enchiridion suum 1.
 manulem librum nominari voluit; eo quod ad manum illum die noctu-
 que solertissime habebat; in quo non mediocriter sicut tunc aiebat; ha-
 bebat solatium. Sed sicut a quodam sapiente iam dudum scriptum
 est (inuitilant animi quibus est pia cura regendi) magnopere inuit-
 40 tilandum mihi censeo in eo quod ante aliquam quamvis dissimili mo-
 do similitudinem inter illum foelicem latronem et regem composuerim.

Namque patibulum exorum est unicuique ubicunque male habet; sed quid faciat si non possit se inde eripere aut etiam effugere; vel qualicunque arte causam suam meliorare ibidem commorando; debet ergo velint nolit cum morose et tristitia sufferre quod patitur. Erat itaque rex ille multis tribulationum clavis confossus quamvis in regia potestate constitutus. Nam a 20.ætatij anno usque ad 45. quæ nunc agit gravissima incogniti doloris inferatione incessanter fatigatur; ita ut ne unius quidē horæ recuperatam habeat quo aut illam infirmitatem non sustineat; aut sub illius formidine lugubriter prope constitutus non desperet. Præterea assiduis exterarum gentium inferationibus quas sedulo terrena marique sine ullius quieti temporis intervallo sustinebat; non sine materia inquietabatur. Quid loquar de sæquentibus contra paganorum expeditionibus et bellis et incessabilibus regni gubernaculis; de quotidiana nationum quæ in cypreno mari usque ultimum hyberniæ finem habitant. Nam etiam de Hierosolima Abel patriarchæ epistolæ et dona illi directas vidimus et legitur; de civitatibus et urbibus renouandis; et aliis ubi nunquā ante fuerant constructis ædificiis aureis et argenteis incomparabiliter illo edocente fabricatis; de aulis et cambriis regalibus lapideis et ligneis suo iussu mirabiliter constructis; de villis regalibus lapideis antiqua portione motatis; et in decentioribus locis regali imperio decentissime constructis; qui maxima (excepto illo dolore) perturbatione et controuersia suorum qui nullum aut paruum voluntarie; pro communis regni necessitate vellent subire laborem; sed tamen ille solus diuino fultus adminiculo susceptum semel regni gubernaculum; veluti gubernatori præcipuus nauem suam multis opibus perferat ad desideratum ac tutum patriæ suæ portum; quamvis cunctis propemodū lassissimis nautis perducere contendit: haud aliter titubare ac vacillare quamvis inter fluctuantem ac multimodam præsentis vitæ turbidinem non sinebat. Nam assidue suos episcopos; et comites ac nobilissimos 30
sibi que dilectissimos suos ministros; necnon et præpositos (quibus posset dominum et regem omnium totius regni potestas sicut dignum subdita videtur) leniter docendo; adulando; hortando; imperando; ad ultimum inobedientes posset longam patientiam acrius castigando; vulgarem stultitiam et pertinaciam omnimodo abominando ad suam voluntatem et ad communem totius regni utilitatem sapientissime usurpabat et annectebat; et si inter hæc regalia exhortamenta propter pigritiam populi imperata non implentur; aut tandem incœpta tempore necessitatis ad utilitatem exercituum minus finita non proueniret; (ut de castellis ab eo imperatis adhuc non inceptis loquar) aut 40
nimium tandem incœptis ad perfectum finem non perductis; quod hostiles
copiæ

copie terrena nariusque innumperent; aut ut sæpe evenit utraque parte
 tunc contradictores imperialium definitionum inani poenitentia
 pene exinaniti versecundabantur. Inanem enim poenitentiam scriptura
 teste nomino; qua homines innumerabiles nimio detrimento pluribus
 invidiis perpetratibus sæpe periculi dolent. Sed quamvis per hanc nem
 (heu pro dolor) Eulogii miserabiliter contrituntur; et perditis co-
 ruptatibus; coniugibus; liberis; ministris; seruis; ancillis; operi-
 bus; et omni suppellectili plebiliter commoveantur; quid detestabilis
 iuvat poenitentia; quando nec occisus suis propinquis succurrere va-
 10 lent; nec captivos suos a captivitate exora redimere; nec etiam inter-
 dum sibimet qui evaserint adiuvare valent; quoniam propriam unde su-
 stentent vitam non habent? Sæpe igitur poenitentia nimium attri-
 ti poenitent; et ne galia præcepta incuniose depexisse dolent; et ne ga-
 lem sapientiam totius vocibus collaudant; et quod ante reputaverunt
 totius viribus implere promittunt; i. de amicis contrahendis et cæ-
 teris communibus communis regni utilitatibus. De voto quoque et
 proposito excellentissimæ meditationis suæ quam inter prope-
 ra et aduersa sua nullo modo prætermittere poterat; prætere-
 undum esse hoc in loco utiliter non existimo. Nam cum de necessita-
 20 te animæ suæ solito cogitaret; inter cætera diuturna et noctur-
 na bona quibus assidue et maxime studeret; duo monasteria contrue-
 re imperavit: unum monachorum in loco qui dicitur *Abelingsæg*; quod
 per maxima gronnia paludosissima et intransemabili et aquis undique
 circumcingitur; ad quod nullo modo aliquis accedere poterit nisi cau-
 ticiis; aut etiam per unum pontem qui inter duas alias arces opera
 protelatione constructus est; in cuius pontis occidentali limite arx
 munitissima præfati regis imperio pulcherrima operatione consita
 est; in quo monasterio diversis generis monachos undique congrega-
 vit et in eodem collocavit. Nam primitus quia nullum de sua propria
 30 gente nobilem ac liberum hominem nisi infantes; qui nihil boni eligere
 nec mali perperere pro teneritudine inualide ætatis adhuc possunt; qui
 monasticam voluntarie vellet subire vitam habebat; nimirum quia
 per multa retroacta annorum cuppicula monasticæ vitæ desiderium
 ab illa tota gente; nec non et a multis aliis gentibus funditus desierat;
 quamvis per plurima adhuc monasteria in illa regione constructa per-
 maneant: nullo tamen regulam illius vitæ ordinabiliter tenente (nec-
 cio quare) aut pro alienigenarum inspectionibus quæ sæpissime ter-
 ra nariusque hostiliter inrumpunt; aut etiam pro nimia illius gentis
 in omni genere divitiarum abundantia; propter quam multo magis id
 40 genus respectu monasticæ vitæ fieri existimo; ideo diversis generis
 monachos in eodem monasterio congregare studuit; primitus Iohā-
 nem

Monaste-
 ria ab *Al-*
 phredo co-
 dita.

Monasti-
 ca vita de-
 scripta.

nem p̄p̄terium monachum scilicet Caldraxonum genere Abbatem
 constituit; deinde vltimamque p̄p̄terium quorundam et diaconorum;
 ex quibus cum nec adhuc tantum numerum quantum vellet haberet;
 comparauit etiam quamplurimos eiusdem gentis Gallicae; ex quibus
 quorundam infantem in eodem monasterio edoceri imperauit; et subse-
 quenti tempore ad monachicum habitum subleuari; in quo etiam mona-
 sterio vnum paganice gentis edoctum in monachico habitu de gentem
 iuuenem admodum vidimus; non vltimum scilicet eorum. Facinus
 quoque in eodem monasterio quodam tempore perpetratum mu-
 ti taciturnitate silentii obliuioni tradere; quamvis indignum facinus 10
 est; quia per totam scripturam impiorum turpia facta inter venera-
 bilia iustorum sicut zizania et lolium in tritici segetibus interseminan-
 tur; bona scilicet ut laudentur requantur; equiperentur; sectatores quo-
 que eorum omni honore venerabili digni habeantur; mala vero virtu-
 perentur execrentur; et ut omnino effugiantur; imitatores quoque eo-
 rum omni odio et derisione ac vindicta conspiciantur. Nam quodam
 tempore cum instinctu diabolico quidam sacerdos et diaconus Gallici
 genere ex praefatis monachis inuidia quadam latente excitati; contra
 suum abbatem praefatum Iohannem nimium latenter in tantum ama-
 ricati sunt; ut iudaico more dominum suum dolo circumuenirent et 20
 prodirent. Nam duos eiusdem Gallicae gentis seruulos praemio con-
 ductos ita fraudulenter docuerunt; ut nocturno tempore cum om-
 nes delectabili corporis quiete grauiter dormirent; patefactam ar-
 mati intrarent ecclesiam; quam post se iterum solito more clauder-
 ent; et vnicum abbatem aduentum in ea absconditi praestolarentur. Cum-
 que solus solito orandi causa ecclesiam latenter intraret; ante S.
 Altare flexis ad terram genibus se inclinaret; hostiliter inspuentes
 in eum tunc eum ibidem occidere conabantur; cuius corpus exanime
 inde trahentes ante ostium cuiusdam meretricis quasi illic occisus es-
 set in meretricando iactarent; quod etiam machinauerunt crimine cri- 30
 mini addentes sicut dictum est; et erit nouissimus error peior prior-
 ne. Sed diuina misericordia quae semper innocentibus solet subuenire
 impiam impiorum meditationem maxima ex parte frustrata est; quo
 non per omnia eueniret sicut proposuerant. Omni itaque mala doc-
 trina a malis doctoribus; malis auditoribus; elucubratis exposita; et
 condita nocte adueniente atque suppetenti; et impunitate promissa;
 latrunculos duos armatos; in ecclesia concluserunt; aduentum abba-
 tis praestolantes. Cumque media nocte Iohannes solito fursum nemi-
 ne sciente orandi gratia ecclesiam intrasset; et flexis genibus ante al-
 tare incuruaret; tunc duo illi latrunculi ex improviso euaginati gla- 40
 diis in eum insumpunt; et crudelibus afficiunt vulneribus; sed ille ut
 soli-

Monacho
 rum faci-
 nus in Ab-
 batem.

solito; ac semper acris ingenio et ut audiui de eo a quibusdam
 sapientibus; bellicose artis non expertus; si in meliori disciplina non
 studeret; statim ut sonitus latronum audiuit priusquam videret;
 insurgens acriter in eos antequam vulneratur; et vociferans quantum
 poterat reluctabatur in clamitans demones esse et non homines; non
 enim aliter sciebat; quia nec hoc homines aures esse existimabat. Vul-
 neratur est tamen antequam sui aduenirent. Sui ergo hoc rumore
 experienter; et etiam audito demonum nomine perterriti utrique et
 inexperiter; et etiam illi Iudaico more domini sui proditores hinc inde
 10 ad ecclesie hortia concurrunt. Sed antequam aduenirent latrunculi
 precipiti cursu ad proximantia sibi gronnæ latibula; remissum ab-
 batem relinquentes confugiunt. Monachi vero seniores suum remi-
 ssu colligentes cum gemitu et moerore domum perortauerunt; sed nec
 etiam illi dolor minus lachrymabantur innocentibus. Sed dei miseri-
 cordia tantum facinus impunitum fieri non permittere; latruncu-
 li qui hoc perpetrauerunt omnes tunc ecclesie persuasores capti liga-
 tique; per varia tormenta morte turpissima perierunt. His ita relatis
 ab incepta redeamus. Aliud quoque monasterium iuxta orientalem
 portam Scesseburi habitationem sanctimonialium habitabile idem
 20 prefatus rex edificare imperavit; in quo propriam filiam suam Ebel-
 georū deuotam deo virginem abbatissam constituit; cum qua etiam a-
 liæ multæ nobiles moniales in monastica vita deo seruientes in eodem
 monasterio habitant; quæ duo monasteria terrarum positionibus et
 omnibus diuitiis locupletatim ditauit. His ita diffinitis solito suo
 more intra semetipsum cogitabat; quid adhuc addere potuisset;
 quod plus placeret ad piam meditationem. Non inaniter incepta; v-
 tiliter inuenta; utilius seruata est. Nam iam dudum in lege scriptum
 audierat, dominum decimam sibi multipliciter redditurum promississe;
 atque fideliter seruasse; decimamque sibi multipliciter redditurum fu-
 30 isse. Hoc exemplo instigatus; et antecessorum morem volens transce-
 dere; dimidiam seruicii sui partem diurni scilicet et nocturni tempo-
 ris; nec non etiam dimidiam partem omnium diuitiarum quæ annuali-
 ter ad eum cum iusticia moderanter acquirere peruenire consueue-
 rant; deo deuote et fideliter toto cordis affectu pius meditator re-
 daturum propondit; quod et quantum potest humana discretio discre-
 nere et seruare; subtiliter ac sapienter adimplere studuit. Sed ut soli-
 to suo more cautus euitaret quod in alio diuinæ scripturæ loco cau-
 tum est; si recte offeras; recte autem non diuidas; peccas; quod deo
 libenter deuouerat quomodo recte diuidere posset cogitauit; et ut
 40 dixit Salomon. Cor regis in manu domini; id est; consilium. Consilio di-
 uinitus inuento omnium vniuersarumque anni censuum successum bifa-

Elphedi
 filia Abba-
 tissa.

Elphedi
 votum.

Diuisio bo-
norum per
Alfredum

hie primitur ministerior suorum diuideret æquali lance imperauit. Hic ita
diuisis partem primam secularibus negotiis pertinere addixit; quam
etiam in tribus partibus reuerteretur præcepit: cuius primam diuisio-
nis partem suis bellatoribus annualiter largiebatur, ite suis ministeriis
nobilibus; qui in curto regio vicissim commorabantur; in pluribus
ministerantes ministeriis. Ita enim ordinabiliter agebatur regalis fa-
miliaritas tribus omni tempore vicissitudinibus; in tribus namque
cohortibus præfati regis satellites prudentissime diuidebantur; ita
ut prima cohors vno mense in curto regio die noctuque administrare
commoraretur; inenique finito et adueniente alia cohorte pri- 10
ma domum redibat; et ibi duobus propriis quibus necessitatibus stu-
dens commorabatur mensibus. Secunda itaque cohors mense peracto
adueniente tertia domum redibat; ut ibi duobus commoraretur men-
sibus; sed et illa finito vnius mensis ministerio; et adueniente prima
cohorte domum redibat; ibidem commoratur duobus mensibus. Et hoc
ordine omnibus vite præsentis temporibus talium vicissitudinum in
regali curto notatur administratio. Talibus itaque primam de tri-
bus prædictis partibus partem; unicuique tamen secundum propriam
dignitatem; et etiam secundum proprium ministerium largiebatur.
Secundam autem operatoribus quos ex multis gentibus collector; et 20
comparator proprium innumerablem habebat in omni tempore æ-
dificio edocor. Tertiam autem eiusdem partem aduenit ex omni gen-
te ad eum aduenientibus longe propeque positus; et pecuniam ab illo exi-
gentibus etiam et non exigentibus; unicuique secundum propriam di-
gnitatem mirabili dispensatione laudabiliter; et (sicut scriptum est:
Hilarem datorem diligit deus) hilariter impendebat. Secundam vero
partem omnium diuitiarum suarum; quæ annualiter ad eum ex omni
censu perueniebant et in fisco reputabantur; sicut iam paulo ante co-
memorauimus plena voluntate deo deuout; et in quatuor partibus
etiam curiore suorum ministerior illa diuideret imperauit, ea conditione ut 30
prima pars illius diuisionis pauperibus vniuscuiusque gentis qui ad eum
veniebant discretissime erogaretur. Memorabat etiam in hoc; quã-
tum humana discretio custodire poterat; illius S. Patris Gregorii
obseruandam esse sententiam; qua discretam mentionem diuidendæ
elemosinæ ita dicens agebat. Ne paruum cui multum; nec multum cui
paruum; nec nihil cui aliquid; nec aliquid cui nihil. Secundam autem duo-
bus monasteriis quæ ipse fieri imperauerat; et reuerentibus in his deo
(de quibus paulo ante latius disseruimus) tertiam scholæ quã ex multis
sue propriæ gentis nobilibus studiosissime congregauerat; quar- 40
tam cum finitimis in omni Saxonia et Mercia monasteriis; et etiam
am quibusdam annis per vices in Britania; et Cornubia; Gallia; Armo-
nica

pica; Noſſidh ſymbriſ; ꝛ aliquando etiā in Hybernia; eccleſiar ꝛ reſuiſ
 dei inhabitantibus; ſecundum poſſibilitatem ſuam; aut ante diſtribui-
 re; aut ſequenti tempore erogare pꝛopoſuit; vita ſibi ꝛ pꝛoſperita-
 te ſalua. Hiſ ita ordinaliter ab eodem rege diſpoſitis; memor illius di-
 uinæ ſcripturæ ſententiæ qua dicitur; qui vult eleemoſynam dare a
 ſemetipſo debet incipere; etiā quid a pꝛoprio corpꝛis ſui ꝛ mentiſ
 ſeruitio deo offerre pꝛudenter excogitauit. Nam non minus de hac
 re quam de externis diuinis deo offerre pꝛopoſuit; quin etiā dimidi-
 am partem ſeruitii mentiſ ꝛ corpꝛis; in quātum infirmitas ꝛ poſſi-
 bilitas; atque ſuppꝛeſſentia permiſſerit diurno ſcilicet ac nocturno
 tempore; ſuapte totiusque viribus ſe reddendum deo pꝛopondit. Sed
 quia diſtantiā nocturnarum horarum omnino pꝛoꝛpter tenebras; ꝛ
 diurnarum pꝛoꝛpter denſitatem ſæpiſſime pluuiarum ꝛ nubium æqua-
 liter diſcerere non poterat; excogitare coepit qua ratione fixa; ꝛ ſi-
 ne vlla hæſitatione hunc pꝛomiſſum voti ſui tenorem; læto tenus in-
 comutabiliter dei ſpectus miſericordia; ſeruare poſſet. Hiſ a-
 liquandiu excogitatis; tandem inuento vtili ꝛ diſcreto conſilio ſuoꝝ
 capellanꝝ coram offerre ſufficienteſ imperauit; quam adductam ad
 denariꝝ penſare in bilibri pꝛæcepit. Cumque tanta ceſſa menſurata
 fuiſſet; quæ 72. denariꝝ penſaret; 6. candelas vnāquamque æqua lance
 ande capellanꝝ facere iuſſit; vt vnāquæque candela 12. vncias pollicis in
 ſe ſignatar in lōgitudine haberet. Itaque hac pꝛeſcripta ratione rex illæ
 candelæ per 24. horas die nocteque ſine defectu coram ſanctis multo-
 rum electorum dei reliquit; quæ ſemper eum vbique comitabantur;
 ardenſes luceſcebant. Sed cum aliquando per diem integrum ꝛ noctem
 ad eandem illam horam qua antea vespꝛa accenſæ fuerant cande-
 læ; ardenſes luceſcere non poterant; nimirum ventorum violentia in-
 ſtante; quæ aliquando per eccleſiarum hoſtia ꝛ ſeneſtrarum; maceſci-
 arum quoque atque tabularum; vel ſæpius parietum ſumular;
 necnon ꝛ tentoriarum tenuitateſ; die noctuque ſine intermiſſione
 ſolabat; exardeſcere citius pluſ debito ante eandem horā ſiniendo cupi-
 ſum ſuum cogebantur: excogitauit vnde talem ventorum ſufflatio-
 nem pꝛohibere potuiſſet; conſilioque artiſicioſe atque ſapienter in-
 uento; lanternam ex lignis ꝛ bouinis cornibus pulcherrime conſtruere
 imperauit; bouina nāque cornua alba ac in vna tenuiter dolabris enaſa
 non minus vitreo vaſculo elucet; quæ itaque lanterna mirabiliter ex-
 lignis ꝛ cornibus vt ante diximus facta; noctuque candela in eam mir-
 ra exteriꝝ vt interiꝝ tam lucida ardebat; nullis ventorum flaminibus
 impedita; quia valnam ad opꝛtium illius lanternæ ex cornibus i-
 dem fieri imperauerat. Hoc itaque machinamento ita facto 6. cande-
 læ vnāquæque poſt alteram; per 24. horas ſine intermiſſione nihil ci-
 tius; nihil tardius luceſcebant; quibus extinctis aliæ incendebantur.

Lanterna
 inuentio.

*Alfredus
pauperum
tutor ro-
lur.*

*Alfredus
Iudex inte-
ger.*

*Seueritas
in Iudice
inferiores*

Hic ita ordinabiliter per omnia digessit; dimidiam sicut deo deuoue-
rat seruitiu sui partem custodire cupiens; et eo amplius augere in qua-
tum possibilitas aut suppetentia; immo etiam infirmitas permittente-
ret; tædiorum examinanda in iudicij veritatis arbitri existeret; et in
hoc maxime propter pauperum curam; quibus die noctuque inter
cetera presentis vite debita mirabiliter incumberebat. Nam in toto
illo regno præter illum solum; pauperes; aut nullos aut etiam paucis-
simos habebant adiutores. Nimirum; quia etiam pene omnes illius re-
gionis potentes et nobiles ad secularia magis quam ad diuina mentem
declinauerant negotia; magis enim unusquisque speciali lucro in secu-
laribus negotiis quam comuni inhæbat. Studebat is quoque in iudicij
etiam propter nobiliū et ignobilium suorum utilitatē; qui sæpius in
concionibus comitū et præpositorum pertinacissime inter se dissentie-
bant; ita ut pene nullus eorum quicquid a comitibus et præpositis iudi-
catum fuisset; verum esse concederet: quia pertinaci dissensione obsti-
natissime compulsi regis subire iudicium singuli subarabant; quod et
cōfestim ab utraque parte implere festinabant. Sed tamen ille qui in sua
parte aliquā de illa causa iniustitiā fieri cognosceret, ad talis iudicij iu-
diciū contra voluntatē; tamen quāvis per vim lege et stipulatione ve-
nire coactus esset, voluntarie nolebat accedere. Sciebat enim ibidē nihil
ex sua malitia cōfestim posse delitercere. Nec mirū; erat namque rex
ille in exequendis iudiciis sicut in ceteris aliis omnibus rebus discretis-
simus indagator. Nā omnia pene totius sue regionis iudicia quæ in ab-
sentia sua fiebant sagaciter inuestigabat qualia fierent; iusta aut etiā
iniusta; aut vero si aliquā in illis iudiciis iniquitatē intelligere posset;
leniter aduocatos illos ipsos iudices; aut per se ipsū aut per alios su-
os fideles quolibet interrogabat; quare ita nequiter iudicassent; v-
trum per ignorantia aut propter aliā quamlibet maleuolentiā i. utrum
pro aliquorum amore vel timore; aut aliorum odio; aut etiā pro alicuius
pecunie cupiditate. Denique si illi iudices propterentis propter ea re-
talia ita iudicasse; eo quod nihil rectius de his rebus scire poterāt; tūc
ille discrete et moderatè illorum imperitiā et insipientiā redarguens ale-
bat ita inquit. Nimum admiror vestrā hanc insolentiā; eo quod dei do-
no et meo; sapientiū ministeriū et gradus usurpastis; sapientiæ autē stu-
diū et operā neglexistis: quapropter aut terrenarum potestatum ministe-
ria quæ habetis illico dimittatis; aut sapientiæ studiū multo deuotius
docere ut studeatis imperio. Quibus auditis verbis perterriti; veluti
pro maxima vindicta connecti comites et præpositi ad æquitatis dis-
cendæ studiū totis viribus se vertere nitentur; ita ut mirū in mo-
dū illiterati ab infantia comites pene omnes; præpositi ac ministri
literatorie arti studerent; malentes inuētā disciplinam quā labori-
ose discere, quam potestati ministeria dimittere. Sed si aliqui litera-
libus

libus studiis aut pro penio, vel etiam pro nimia inuirtate ingenii tarditate propicere non valeret, suum si haberet filium; aut etiam aliquem propinquum suum; vel etiam si aliter non habeat suum proprium hominem liberum; vel seruum; quem ad lectionem longe ante promouerat; librorum ante se die nocteque quancumque vnquam vlla haberet licentiam Saxonico impetrabat necitare; et suspirans nimium intima mente dolebat; eo quod in iuuentute sua talibus studiis non studuerat; feliciter arbitranter huius temporis iuuenes qui liberalibus artibus feliciter erudiri poterant: se vero infeliciter existimantes qui nec hoc in iuuentute didicerant; nec etiam in senectute; quamuis inhiantes desiderarent; poterant discere. Sed hanc penam iuuenumque in discendis literis solertia ad praeparati regis notitiam explicauimus.

ANno dom. 900. Ælfredus viridicus; vir in bello per omnia strenuissimus, rex occidentalium Saxonum nobilissimus; prudens vero et religiosus; atque sapiensissimus; hoc anno postquam regnasset 29. annis et dimidium super totam Angliam; praeter illas partes quae subditae erant Dacis; cum magno suorum dolore viam vniuersitatis abiit; die 7. Kalend. Nouemb. anno regni sui 29. et dimidio; anno vero aetatis suae 51. in dictione 4. Qui apud pintoniam ciuitatem regalem decenter; et regali honore est sepultus in ecclesia S. Petri Apostolorum principis. Maureolum quoque ipsius constat factum de maximo porphyrio pretiosissimo. De cuius regimine laborioso hoc versus proloqui dignum duxi.

Ælfredi
mors.

Nobilitas innata tibi probitatis honorem

Aspirantis Ælfrede debet; probitasque laborem;

Perpetuumque labori nomen: cui mixta dolori

Gaudia semper erant; spes semper mixta timori.

Si modo victor eras ad cuncta bella pauebas:

Si modo victus eras et cuncta bella parabas.

Cui vester sudore iugi; cui pica cruore

Tincta iugi; quantum sit onus regnare probaturus

Non fuit immensi quicquam per climata mundi;

Cui tot in aduersis vel perspicere liceret:

Nec tamen aut ferro contritus ponere ferrum;

Aut gladio potuit vitae finire labores.

Iam post transactor vitae regniue labores;

Christus ei sit vena quies; scriptumque perenne.

Hic Iohannes Asser quondam episcopus Scireburnensis scripsit Æl-

fredi per gestas et Annales Britanniae. Huius Asseri Annali-

bus vetustus quidam author Papalipomenon addidit; et cum

obusse scribit anno dom. 909.

FINIS.

E.ij.

Testa-

Henr. Hū-
tingdon.

Testamentum Ælfredi Regis.

Ego Ælfredus diuino munere; labore ac studio Æthelredi Archiepiscopi; nec non totius Westsaxonie nobilitatis consensu pariter et assensu; occidentalium Saxonum rex; quorum in testimonium mee ultime voluntatis complementi; ut sint aduocati in disponendis pro salute anime mee; legali electione confirmo tam de hereditate; quam deus ac principes cum senioribus populi misericorditer ac benigne dederunt; quam de hereditate quam pater meus Æthelwulf rex nobis tribus fratribus delegauit; videlicet Æthelbaldo; Æthelredo; et mihi; ita quod qui nostrum diutius foret superstitis, ille totius regni dominio congauderet. Et si contingerit quod Æthelbald primogenitus patris nostri primus in fata decesserit; tunc recognoscat Ælfredus cum totius Westsaxonie nobilitate; quod sint nobis in testes de nostre portione in regno participatione, in die coronationis Æthelredi regis; que in regem super nos post mortem Æthelaldi fratris nostri primogeniti erigere toto nostro conamine institemus, secundum recuperationem quam nobiscum fideliter fecit; videlicet quod idem rex Ælfredus nostras distributiones nobis esse permitteret; sicut eas habuimus ante ipsius Æthelredi fratris nostri postgeniti coronationem: fideliter vero nobiscum ab ipso promissa de hereditaria distributione; erat modo confirmari confecta; videlicet quod de terris et dominiis que rex ipse Ælfredus omni nostro iuuamine et potestate, hominumque nostrorum sibi adquisierit; et etiam de dominiis que sibi iure hereditario contingunt nobis fraterna affectione competenter impartiretur. Verumtamen si contingerit; quod Ælfredus succedat in regnum; idem et ipse compromitteret. Quando vero ita deus disposuit; ut Ælfredus legali diademate coronaretur; tunc ipsum Ælfredum rogauimus coram omnibus testibus nostris; videlicet quod de sua hereditate nobis impartiri recognoscat; et quod mihi meam distribuatur partem. Ipse vero huius auditus statim mihi perstitit; ceterum se hoc non posse; nec agere vellet ut impartiat; ex quo illud tam diuino tempore in propria retinuit possessione: hoc tamen mihi proponderat; quod terras et dominia que ipse nobis auxiliantibus; et populo nostro; in suam ditionem perquisierit; et hereditatem ad quam nascitur; post dies suos nemini in possessionem daret; ut sue cogauderet hereditati; solummodo me excepto; sicque quærimoniam contra fratrem nemini per verba predicta complacatur; si vero contingerit (quod absit) quod nos omnes impuissimorum paganorum in manus inimicorum nostrorum Danensium inciderimus: tunc nobis est specialiter recognoscendum disponere salubriter pro filiis nostris;

quod

quod unusquisque eorum succedat unus post alium nostrum hereditatem possideat; et terrarum ac possessionibus nostris congaudeat; quemadmodum ipsa hereditas; terrae; possessiones et dominia; nobis condonata fuerunt. Propterea nos in unum congregati sumus apud Dunburgham; ubi pronuntiavimus in cognitione totius Westsaxoniae; principum; dominorum; ac seniorum; quod ipsi fideliter testimonium perhibeant; viz. quod quis nostrum diutius superiueat; quod ipse legat alterius filius ipsarum terrarum quas nosmet ipsi nostra virtute ac potestate conquesti sumus; et terrarum ipsarum quas rex Aethelwulfus nobis donavit; dummodo Aethelbald fuerat superiister; praeter illud quod nobis tribus fratribus pater noster rex Aethelwulfus delegavit. Et super hoc unusquisque nostrum alteri fidem firmavit; quod quis nostrum diutius vitam viveat; quod ipse alterius terrarum possideat; et dominia et omnia quae sui erant; praeter illam partem quam uterque nostrum filius alterius legavit. Et si contingat quod Aethelwulfus rex viam universae carnis fuerit ingressus; ex tunc praeter me non erit quis qui super hereditatem scripturam habeat vel testimonium; nec quod sit aliquis alius heres praeter me; quod si aliquis hereditatem praedictam acclamaverit; ius suum perdet; nisi citius de hoc testes adducat. Et tunc audiui quod omnes cognati mei in populum nostrum resoluti erant. Et ita hereditas Aethelwulfi regis patris mei ad me devoluta est per chartam inde confectam; in consilio nostro generali apud Langdene; quam quidem chartam libere legere iussimus coram testibus totius Westsaxoniae: quando vero relecta fuerat; tunc mandavi illis omnes qui aderant; et securitatem mihi facere praecipi pro meo amore; si unquam audient de aliquo vel cognoscere; qui de hereditate mea aliquod ius acclamare iuste posset quod nunquam ad meum auditum antea pervenit. Et iterum loquutus sum ad eos in haec verba. Rogo vos dilectissimi; quod nemo pro amore aut odio mei parcat veritatem annunciarere; sed summopere consentiat veritati; quia mea voluntas non est aliquem meorum consanguineorum in aliquo dishereditare. Et tunc omnes principes et seniores populi mei sub prima attestatione dixerunt; quod nunquam ad eos devenit noticia de aliquo; qui iustitiam haberet titulum quam ego; nec cogitare novimus de aliquo neque in scripturis invenire potuerunt; et in personam meam hereditatis meae iterum imponentes dixerunt. Ecce iam habes tuam hereditatem iterum in manibus tuis; nunc de bonis et possessionibus conde testamentum tuum; lega et dona tuo proximo sanguini; vel amicis tuis et cognatis sicut tibi placuerit. Et omnes illi firmitatem irrevocabilem mihi fecerunt et subscripserunt; ipsos nunquam hereditatem meam alicui homini alteri pervertendo daturus; praeterquam ego me legabo die proximo

iam instantes; unde ego Alfredus diuino munere occidentalium Saxonum
rex; presentibus testibus intentionem meam ultimam voluntatis in-
presentiarum profero; ut implementum sortiatum post proprium
in fata decerum. In primis concedo meo seniori filio Edwardo illas
terras apud Strathet in Trinorchie; et Hordintune; cum tota
libera terra quam Leofus a nobis perantea tenuit apud Carpentune;
et apud Kilstantune; et apud Burnham; et apud pedmore. Insuper ego co-
firmo custodi de Leodrie; quod ipse illud habeat secundum assignationem a
vobis prolocutam; cum terra illa apud Kintune; nec non cum omnibus ad
illud pertinentibus. Vt super predicto concedo custodi terras illas a-
puo Kantune; et apud Bederynd; et apud Benercy; et apud Huseburne; et
apud Suttune; et apud Leodrian; et apud Altune; cum omnibus liberis
terrarum quas in Catio possidemus; et apud inferiori Huseburne; et apud
Kyseldene. De illas terras meo principali heredi apud pintoniam
secundum assignationem; secundum quam illud pater meus predicto
heredi per prius quam affectuose delegauit: alterum vero feodum
quem ego Eulfo dedi usque ad certum tempus apud inferiori Huse-
burne, praenominato heredi concedo. Insuper do meo iuniori filio
terras illas apud Ederintune; et apud Dene et apud Mene; et apud Am-
berbirg; et apud Done; et apud Strathminster; et apud Zeule; et apud
Cruepe; et apud phitchurch; et apud Axanmurthe; et apud Branner-
cumbe; et apud Columtune; et apud Tirysford; et apud Milleburne; et a-
puo Examminster; et apud Suppind; et apud Lintune; cum omnibus
terrarum ad illud pertinentibus; quae sunt omnes quas sub caelo ibidem
possideo; solummodo Trinorchie excepto. Insuper meae filiae con-
cedo primogenitae villam de peleso; et meae filiae postgenitae concedo
villam de Clepe; et de Condeuere; et meae minori filiae villam de pelige; et
de Arketune; et de Chippenam. Ab helmo vero fratri mei filio do villam
de Edingburn; et de Cumpune; et de Espundele; et de Bednigh; et de Din-
gham; et de Burnham; et de Thumerfeld; et de Archongum. Et fratri
mei filio Eshelpaldo concedo villam de Godelming; et de Guldeford; et de
Stemingham. Et Offertho cognato meo do villam de Beccaule; et de
Rishamfeld; et de Diccanlingum; et de Suttune; et de Bullingminster;
et de Angemerintun; et de Felham; nec non et omnes terras ad illud per-
tinentes. Insuper concedo Alpytho villam de Lamborne; et de pantingh;
et de Ebandtune. Praeterea duobus filiis meis libras lego mille; cuilibet
eorum quingentas libras. Et primogenitae meae; postgenitae; et minori;
nec non Alpytho; ipsi quatuor lego libras quodringentas; cuilibet eo-
rum centum libras: vterque cuilibet armigerorum meorum centum
marcas; singulis eorum per se centum marcas. Venuntamen concedo
Abelmo; Eshelpaldo et Offertho etiam cuilibet eorum centum marcas.

Insu-

Insuper do Adelredo principi militie mee unum gladium et viginti centum marcas. Et meo requiritur; cum quo iam Parcha imminente pactum firmavi do ducentas libras; ut ipse det et distribuatur inter omnes illos ubi placitum est tibi subire sepulchrum; secundum dispositionem quam egomet tibi ad preteritum conficio. Insuper Archiepiscopo do centum marcas; et Episcopo; et perspico episcopo; et Arrebo episcopo de Schireburn; cuilibet eorum centum concedo marcas; ad dandum et distribuendum pro me et pro patre meo. Et preter hoc quod ipse persantea assignabat; etiam ego assigno ducentas libras quinquaginta prebendis per totum regnum meum; et quinquaginta solidos cuilibet deo servienti per totum regnum meum; et quinquaginta solidos ad distribuendum inter pauperes; et quinquaginta solidos ecclesie in qua corpus meum traditur sepulture. Et ultra ista necio utrum plus fuerit ad legandum; preter nequa quod plus non fuerit inventum; si vero plus preperitum sit disponatur prout superius disponendum censuimus. Et volo quod armigeri mei cum valedictis; et omnes qui cum ipsis in servitio meo exsunt; ista distribuant modo supradicto; nec alio modo distribuant quam superius prescripsimus coram hærede meo; cui pre ceteris maiorem quantitatem de bonis et possessionibus meis prelatitur sum; secundum quod donare potui. Et tali concessione multi nobiles conscripserunt; et coram presertibus omnibus his tertibus istas donationes et concessiones in scriptis erant redactæ. Et modo principibus regni mei dedi in mandatis; omnibus viris qui inveniri poterant quod illi impedimentum non inferant; quoniam voluntas mea de predictis implendi capiat effectum divina preter virtute. Et volo quod illi homines qui predictas possident terras; obsequent verba que de patre mei hæreditate predictuntur in scriptis in quantum possunt; et in quantum de futuro firmius poterunt. Etiam volo quod si ego alicui dedi; vel feodum aliquem ad tempus accommodavi; quod illi mei cognatis vel suis illud ostendant. Insuper volo quod illi homines quibus ego meas liberas terras delegavi; non alienent illas a mea cognatione ultra dies suos; et volo quod transeant diebus suis mee propinquiori cognationi; nisi ex se ipsis procreati fuerint filii legitimi. Et tunc ex meo beneplacito permaneant virili sexui ab ipsis primogenito; quādiu unus ex eis vixerit super terram; nam et pater meus eodem modo suam legavit hæreditatem. Quod si aliquo modo acciderit; ut perveniat terræ predictæ in manus mulierum; tunc volo quod post obitum earum reddantur consanguinitati mee virili ex earum visceribus descendenti; si ita fuerit quod ipsas has terras vita comite in propriis manibus retinere voluerit; si vero aliter acciderit tunc ultra dies suos fiet ita sicut per prius delegavimus. Ulterius dico quod redda-

tur ab ipsis pro sustentatione victus consanguineorum meorum quibus oportet me predictas terras legare; utrum sint masculi vel feminae secundum quod mihi melius videtur. Et ego in nomine domini exhortor; et in nomine omnium sanctorum quod nemo consanguineorum meorum in posterum contra aliquem meum consanguinitatis laboret quovismodo; quoad ea quae ego ipsis dedi per antea pariter et legavi. Et mecum tota nobilitas pestronica gentis pro pecto iure consentiunt; quod me oportet dimittere eos ita liberos; sicut in homine cogitatio ipsius consistit. Et ego pro amore dei et pro salute animae meae; volo quod ipsi sint in possessione libertatum suarum; et omnis cognatio eorum. Et ego in nomine dei sacri in mandatis committo; quod ipsis nemo contradicat; neque cum animis; potestate; nec virtute; neque aliquo alio persistendi modo; quod illi non poterunt resistere; vel introducere quemcunque illis placuerit in eorum terras; possessiones et dominia. Et volo quod homines mei dent domino de Domrahiam suas terras liberas et suas libertates; sic quod ipsi resistant quemcunque illi placuerit pro me et pro Elfreda; et pro amicis suis quibus ipsa gratitudines tenetur impendere; et pro vivorum ac defunctorum omnium necessitatibus habentium salute; et quod habeant illas ut possint stare pro animae meae salute; et quod talis pia donatio sit in remissionem omnium peccatorum meorum; et ita describans altissimum humiliter deprecor; ut mea delicta et eorum penas mihi misericorditer relaxet. Amen.

This is the Preface how S. Gregorie this booke made, which
 Ðis is seo foner spæc hu S. Gregorius þas boc gecihhte þe
men the Pastoral doe call.
 man Pastoralen nemnað.

Ælfred King wysbeth greesung to Wulfstige Bishop his worthy
Ælfred Kyning hæted gnetung pulfrige Bircop his wordum *aliar. gne-*
lonly & friendly, & thee to know I will, that to me it cometh very often in tun.
 luflice 7 fneondlice; 7 þe cyðan hate; þ me com spide of t on
mynde what maner of wisemē log since were throughout the English nation, both of
 gemýnd; hpylce pítan geo pæron geond Anglecýn; ægðer ge
the spirituall degree as of the temporal tie, & how happy the times the were amongst
 godcundra hada geporuld cundra; 7 hu ge fæliglica tida þa pæron ge-
all the English nation, & how the kinges which than the governmēt had of the people,
 ond Anglecýn; 7 hu þa cýningas þe þone anpeald hæfdon þær folces;
God & his will written they obeyed, & how they both in theyr peace
 Gode 7 his ærýndspittu hýrsumodon; 7 hu hi ægðer ge heora rýbbe
& in their expeditiō of war, & in their governing within borde or at home helde, &
 ge heora rýðo; 7 ge heora anpeald innan borde gehealdon; 7
also without their noblenes did spread, & how they then sped, aswell in witte
 eac vt hira edel rýmðon; 7 hu him þa rpeop; ægðer gemid pize
as in wisdom. And also the deuine orders how earnest they were aswell
 gemid pirdome. And eac þa godcūdan hadas hu georne hi pæron ægðer
about preaching, and about learnyng, & about all the seruices that they
 geýmbe lisa; geýmbe leornunga; 7 ýmbe calle þa þeopdomas þe hi
to God should do. And how men out abroad wisdom & doctrine kither in this land
 gode sceoldon; 7 hu man vt on borde pirdome 7 lare hiden on land
sought, & how we the same now must abroad get, if we them haue shall.
 polhte; 7 hu þe hi nu sceoldon vte begitan; 7 ipe hi habba sceoldo.
So cleane it was fallen amongst the english nation, that very few were on
 Ðra clene heo pær oðfeallen on Anglecýnne; þ spide feapa pæron be
this side Humber which their seruice could vnderstand in English,
 heonan Humber þe hira þenunge cūdon vnderstandan on Englisc;
or els furthermore an epistle from latin into english to declare, & I
 oððe furdon an ærend geryt of ledene on Englisc aþeccan; 7 ic
wene that not many beyond Humber were not. So few of them were,
 pene þ naht monige be geondā Humber næron. Ðra feapa heora pæron;
that I also one onely may not remember by south Thamise when as I
 þ ic furdon anne ænlepne ne mæg gehencan berūðan Thamise þa þa ic
to reigne vnder toke. God almighty be thanked, that we now any in still
 to rice feng. Gode ælmihtigum rýþanc; þ þe nu ænigne an rteal
haue a teacher. Therefore I thee bid that thou do as I beleue that thou wilt,
 habbað lareopa. Forþam ic þe beode; þ þu do rpa ic zelýfe þ þu pýlle;
that thou wish these worldly thinges to them pourest out, as thou oftest mayest,
 þ þu þe þissa woruld þinga to þam geæmtige; rpa þu of toft mæge;
that thou that wisdom which to thee God geueth where soeuer thou to them bestow
 þ þu þone pirdome þe þe God scealde þær þær þu hine befeartan
may thou bestow. Thinke what maner of punishmentes to vs then shall comen for this
 mæge befeart; gehenc hpylce pítu vð þa becomon for þisse
 F. j. woruld;

world, when as we it neyther our selues have loued, ne also to other
populð; þa þa we hit na hƿæðen ne selge ne lufedon; ne eac oðrum
men have left it. The names only we have loued, that we christians were,
mannum ne lufedon. þone naman anne we lufedon; þ̅ we cristene ƿæpō;
Es very few the duties. When I this all do mynde, then bethought I also how
I ƿpide ƿeara þa þeara. þa ic þis eal gemunde; þa gemunde ic eac hu
ic gereah æn þam þe hit eal forþeneƿod ƿæne 7 forþæfnes; hu þa
churches throughout all the englisc nation stode with ornaments Es bookes filled, Es also with
cipcæn geond eal Angelcyn stodon midm 7 boca gefyllod; 7 eac
a great multitude of gods seruantes, Es then very little fruite of their bookes wist they,
micel mænu godes þeara; 7 þa ƿpide lýtle feorume þara boca ƿiston;
bicause that they of the no thyng vnderstand might, bicause that they were not
forþam þe hi hira nan þing on gitan ne mihton; forþam þe hi næron
in their own countrey language written. Euen so they sayd our elders the which
on hira aƿenƿe þeode aƿritene. Spilce hi cƿædon uƿe ylðan þa þe
these places before helde, they loued wisdom Es through the same they gate
þas stopa æn heoldon; hi lufedon ƿisdom 7 þurh þone hi beƿeton
weale Es to ðs left it. Here a man may yet see theyr swathe, but we them
pelan 7 ƿf lefdon. Ðen mon mæg gyt gereon hira ƿæð; ac we him
cannot after enquire, because we haue both let go as well
ne cunnon eƿer ƿƿyrgen; forþam we habbað ægðer forleto ge þone
welth as also wisdom, for that then we would not to the ƿiew with our mynde
pela geþone ƿisdom; forþam þe we noldon to þam ƿƿone mid uƿe mode
stoupe. When I then this all mynded, then wondred I greatly at their godly
onlutan. þa ic þa þis eal gemunde; þa ƿundrode ic ƿpide þen godes
wisemen which long ago were throughout the englisc nation, Es those bookes fully all
ƿitena þe geƿerson geond Angelcyn; 7 þa bec beƿallan ealle ge-
learned had, that of the then no part they would not into their own countrey speech
leornod hefdon; þ̅ hira þa nanne ðel noldon on hira aƿenƿe þeode
turne, but I then quickly again my selfe answered, Es sayd: they weened not
pendan; ac ic þa ƿona eƿt me ƿylfum and ƿyrðe; 7 cƿæð: hi ne pendon
that euer men should so retchlesse become, Es this learning so decay.
þ̅ æfne men sceoldon ƿa neceleare ƿundan; 7 ƿeo laƿ ƿa oðfeallan.
Therefore willingly they it let alone, Es would that heare the more wisdom
Forþæne ƿilnunge hi hit forleton; 7 ƿoldon þ̅ he 7 þe ma ƿisdom
in this land would be, as we more languages they vnderstode. The remembred I how the
on lande ƿæne; þ̅ we ma geþeoda cūdon. þa gemunde ic hu ƿeo
law was first in the Hebrue speech found, Es after that the Greekes had lear-
æ ƿæf ænƿst on Ebreisc geþeode fundon; 7 eƿt þa Cƿecar geƿor-
ned it, then turned they it into their own speech wholly, Es also all other
nodon; þa pendon hi hit on hira aƿenƿe þeode ealle; 7 eac ealle oðra
bookes, Es again the latine people as soone as after they it had learned, they tran-
bec; 7 eƿt ledan ƿa ƿa rome ƿið ðan hi hit geƿorodon; hi pen-
stated it wholly through wise interpreters, into their own language, Es eac all
don ealle þurh ƿis ƿealhstodas on heora aƿenƿe þeode; 7 eac alle
other cristen people some part therof into theyr own tongue haue turned.
oðra cristene þeod ƿumne ðel hira on hira aƿenƿe þeode pendon.
Therefore me thinketh better if you so thinke, that we also some bookes which
For þ̅ me þingð betene gyt geor ƿa þincð; þ̅ we eac ƿume bec þa
þemed

demed most needful be for all men so vnderstand, that we the into this
 þemed be þýrþýrta rýn eallum mannum to witanne; þ þe þa on þ
 language turne that we all know may, *Es bring to passe, as we very*
 geþeode þendon þe þe ealle gecnapan mægen; 7 gedon rpa þe rþide
 easily may with gods helpe, if we than quietnes haue, that all the
 eade maƷon mid Ʒoder fultume; Ʒif þe þa rtylnerre habbað; þ eall reo
 youth that now is in the english nation of freeborne men, such as that wealsh
 ƷeoƷuð þe nu is on Angelcýnne fneopa manna; þara þe þa rþeda
 haue, that they them maintayne may be to learning committed, that
 hæbben; þ hi þam befeolan mægen rýn to leornunga oðfærte; þa
 while that they none other occupation can, vntill first that they will conne
 hpile þe hi nanre oðerne note nemægen; oð fýrft þe hi pel cunnen
 english writing to read. Let teach men afterward further in latin speech, those
 englisc ƷerriƷ arædan. Læremon riððan fupðon on leden geþeode; þa
 that men further teach will, *Es to higher degree do will. When I mynde*
 þe man fupðon læra þýlle; 7 to heppan habedon þýlle. þa ic Ʒemunde
 how this learning of the latine tonge before this fallen was throughout the
 hu reo lan leden geþeoder ær þýrum afeallen pær Ʒeond An-
 english nation, *Es though many could skill the english writing to read. Then began*
 Ʒelcýn; 7 þeah manega cuðon Englisc ƷerriƷ arædan. þa on Ʒan
 I amongst other diuers *Es manifold* busineses of this kingdome,
 ic Ʒemon Ʒ oðrum mýlicum 7 moni Ʒfealdum birƷum þýrre kýnerices;
 this booke to wynde into english that is named in latin Pastoralis, *Es in*
 þa boc þendan on englisc þe is Ʒenemned on leden Pastoralis; 7 on
 english the Heardmās booke, sometime word by word, sometime vnderstāding for vnderstāding,
 englisc þýrde boc; hþilum þorð beþorðe; hþilum andƷit of andƷite;
 euen as I them had learned at Plegmund myne Archbishop, *Es at Assere*
 rpa rpa ic hi Ʒeleornode æt Plegmunde minū fnecebiſcope; 7 æt Arrepe
 my Bishop, *Es at Grimbolde* my masse priest, *Es at Iohn* my
 minō biſcope; 7 æt Grimbolde minū mæsse ppeorƷe; 7 æt Iohāne minū
 masse priest. After that I of the than learned had so as I the vnderstode
 mæsse ppeorƷe. Siððā ic hi þa Ʒeleornod hefeðe rpa rpa ic hi fopýrtod
 how I to them most vnderstādingly reach might, I them into english turned,
 rpa ic hi andƷitelicorƷe aƷeccan meahƷe; ic hi on englisc aþende;
Es to eche bishops ſea in my kingdome will one ſende, Es vpon eche one
 7 to ælcū biſcep ftole on minū riſe þýlle anc on fendan; 7 on ælcpe
 there is a ſtile that is of fifty markes, *Es I bid in gods*
 bið an ærtel re bið on fiftiƷum manceſſa; 7 ic beþeode on Ʒoder na-
 name that man that ſtile from theſe bookes takenot, nor the bookes from theſame
 man þ man þone ærtel fþam þære bec ne do; ne þa boc fþam þam
 mýnſtre, *Unknown how long there ſo learned biſhops be. So as now*
 mýnſtre; vncuð hu lanƷe þær rpa Ʒelæpeðe biſcepaſ rýn. Ðpa rpa nu
 god be thanked euery where there are. Therefore I would that they alwayes at theyr
 Ʒode þanc pel hþan fýndon. For þi ic polde þ hi ealne pēƷ æt þære
 places were, except the biſhop them with him haue will, or els they
 ftope pæren; buton re biſcop hi mid him habban þýlle; oððe heo
 to ſome place lende be, vntill that ſome other be written out.
 hþær to læne rý; oððe hþa oðre bi pþite.

¶ Liber loquitur.

This writynge Augustine ower the salt sea from the South
Dis ærþyndon geseht Augustinus ofer sealtne sæ sudan
brought, to th inhabitants of the land, even as it before prepared had
 brohte; eþbuþendum swa hit ær fære adhtnode
the Lordes servant of Rome the Pope right Vicar ruling Gregory of discrete
 drihtnes cempa Rome Papa riht swelmonig Gregorius gleap
courage without fury, through senses, wisdom, policy, a free horde. Because
 mod geondroð þurh secan; rnytro; searo; þanca hord. Forþan
he of mankynde the most begat to heauen warde, of Romaines the best
 he mancynnes mæst gesehtinde podera searode Romþarena betst
man, of courage wealthiest, of power most free. After that me into english. Æl-
 manna; mod peligost mænða gesehtost. Siððan me on englisc Æl-
fred the king turned worde eche one, & me to his writers sent, South
 fneð cýning aþende þorda gehwile; 7 me his switeþum sende; Sud
& North. To that ende he cōmaunded them such lyke me to bring after theyr
 7 Nord. Forþam he het him swileca ma þenþan be þære
copy that he to his bishops send them might, because they
 býryne þ he his biþcopum sendan meahþe; forþam hi
so certain of his bishops were needfull, which the latin speech
 his rume be þonstān þa þe leden swiþe
lest understood.
 læste eudon.

 Hæc est Præfatio (ostendens) quemadmodum
Sanctus Gregorius hunc librum fecit, quem homines
Pastorale nuncupant.

Elfredus Rex optat salutem Wulf-
figeo episcopo dignissimo beneuolè
et amāter. Et te scire volo quod mihi
sæpenumero in mentem venit, qua-
les sapiētes diu abhinc extiterunt in
Anglica gente, tam de spirituali gra-
du, quàm de temporali, quāq; foelicia tūm tempora fu-
erunt inter omnes Angliæ populos, quemadmodūq;
reges qui tunc gubernationem habebant plebis, Deo
& eius voluntati scriptæ obsecundarint, utq; in sua pa-
ce, & bellicis suis expeditionibus, atque regimine do-
mestico, domi se semper tutati fuerint, atque etiam fo-
ris nobilitatem suam dilatauerint, quomodoq; tunc
temporis tam sapiētia quā prudentia floruerint. Præ-
terea de gradu spirituali homines, quā diligentes fue-
rint tam docendo, quā discēdo, omnibusq; officijs (ex-
equendis) quæ deo præstare debebāt. Insuper quem-
admodum extranei sapientiā & doctrinam hīc in hac
nostra terra quondā quæsierint: nosq; iam (versa vi-
ce) peregrinari oportet ad eam adipiscendam, adeo
funditus concidit apud gentem Anglicanam, ut pau-
cissimi fuerint cis Humbrum qui vel preces suas cō-
munes, in sermone Anglico intelligere potuerant, vel
scriptum aliquod è Latino in Anglicum transferre.
Tam sanè pauci fuerunt, ut ne vnum quidem recor-
dari possim ex australi parte Thamesis, tum cum e-
go regnare occæperam. Gratia Deo omnipotenti sint
quod nunc tandem aliqui in sede sint qui docere que-
unt. Quamobrem te iubeo ut facias (quemadmodū

te facturum credo) nimirum vt tu qui mundana hæc
illis profundis quàm potes sæpe, eam sapientiam quam
tibi deus largitus est, illis vbicunq; poteris vicissim im-
pertias. Cogita quales poenæ super nos tandem ven-
turæ sunt propter hunc mundum, cùm neq; nosmet-
ipsi sapientiam adamauerimus, neq; eam alijs relique-
rimus. Nomina tantùm diligimus, quia Christiani
nuncupamur, paucissimi verò officijs christianorum
defungimur. Hæc omnia quoties in memoriam reuo-
co, subit etiam cogitatio, quemadmodum cuncta hic
in Anglia viderim, priusquam deleta fuissent omnia
& incensa, vtpote templa per omnem Anglicanam
gentem steterint ornamentis, & libris instructa, mag-
naquæ insuper multitudine seruorum Dei repleta.
Quamuis certè fructum perexiguum ex libris suis
perceperint, quandoquidem intelligere illos nequi-
bant, eo quòd patrio sermone neutiquam conscribe-
rentur. Qui quidem hac oratione vsi sunt. Maiores
nostri qui hæc quondam loca obtinuerunt, sapienti-
am adamauerunt, & per illam opes sibi conflare, no-
bisq; reliquerunt. Quorum sapientiæ impressam nos
veluti orbitā vidimus, sed eam adipisci non potuimus.
Nam et opes et sapientiam planè perdidimus, quoni-
am ingenij neruos omnes ad eius contemplationem
contendere nolimus. Cum igitur hæc omnia cogi-
tatione complecterer, magnopere admirabar præcla-
ros illos sapientes qui diu abhinc per vniuersam gen-
tem Anglicanam floruerunt, atq; illos libros penitus
omnes perdidiscerāt, quamobrem noluerunt horum
partem aliquam in patrium sermonē transferre. Ve-
runtamen protinus mihi metipsi respondebam, viz.
quòd maiores illi nostri neutiquam opinati sunt, ho-
mines vnquam adeo socordes futuros, aut rem litera-
ria

tiam in tantum vnquam prolapsuram : ideoq; cōsul-
rō id omisſiſſe, exiſtimantes eò vberiore hac in terra
ſapientiam futuram, quò plures a noſtris linguæ per-
noſcerentur. Tum verò venit mihi in mentem legem
Dei primùm in Hæbreo ſermone fuiſſe inuentā, atq;
poſtea Græcos cum eandem didiciſſent, eam vniuer-
ſam, & alios inſuper omnes libros in ſuam linguā ver-
tiſſe, nec non latinos etiam, quamprimum ipſi eam in-
telligentia comprehēdiſſent, per prudentes interpre-
tes ſuo ſermone eandem expreſſiſſe : eodemq; modo
omnem vndiq; chriſtianam plebem partem eius ali-
quam in linguam domesticā tranſtuliffe. Quapropter
optimum cenſeo, (ſi tu quoq; ſic exiſtimas) vt nos li-
bros aliquos quos maximè neceſſarios arbitrabimur,
qui ab omnibus intelligantur, eoſdem in linguā quam
omnes intelligunt conuertamus : efficiamusq; (quòd
certè ope diuina perfacilè poterimus ſi pace perfrua-
mur) vt omnis iuuentus quæ nunc eſt gentis Angli-
cæ (eorum præſertim hominum qui liberi nati ſunt,
opesq; habent quibus eos ad id alere poſſunt) literis
addiſcendis addicatur: vtq; prius artem nullam imbi-
bant, quàm Anglica poterint ſcripta perlegere. Poſtea
autem homines in latinis literis eos inſtituāt quos vo-
lunt ampliùs erudire, atq; ad altiore gradum proue-
here. Cum itaq; mecum cōſiderabam, quomodo iſt-
hæc doctrina ſermonis latini, per omnē gentem An-
glicanam antehac obſoleuiſſet, (quamuis plurimi po-
tuiſſent Anglica ſcripta legere) tū inter alia varia ac
multiplicia negotia huius regni, cœpi librū hunc ver-
tere in ſermonem Anglicanum: (qui latinè Paſtora-
lis nuncupatur, Anglicè verò *the Heardmans booke*)
aliquando verbum de verbo exprimens, interdum
autem ſenſum ex ſenſu, ſicuti egomet ea didiſceram a

Caius de anti-
quit. Cantabr.
pag. 208

Pleimundo Archiep. meo, & Afferro antistite meo,
necnō Grimbardo, & Iohāne mihi a sacris. A quibus
posteaquam librum ita didicissem, vt penitus percipe-
rem quemadmodum facillimè ad eius intelligentiam
peruenire possem, in Anglicum sermonem eum con-
uerſi, & ad vnamquāq; episcopi sedem in regno vnū
misi, superq; singulos libros stylum, qui est, quinqu-
aginta mancusse. Et ego præcipio in Dei nomine ne
quis de libris hunc stylum tollat, neq; librum de tem-
plo, incertum cum sit, quā diu futuri sunt tales eru-
diti Præsules, quales nunc (honos Deo) ubiq; sint.
Quapropter volo vt libri suis semper in locis rema-
neant, nisi illos Pontifex habere voluerit, aut commo-
datos alicui dederit, donec alij ex illis describantur.

Liber loquitur.

HOc scriptum Augustinus trans falsum mare ab
Austro ad incolas huius regni pertulit: sicut illud
antea præparauerat seruus domini Papa Romanus,
rectus vicarius gubernans, Gregorius: cōsideratæ vir
fortitudinis absq; furore, summo sensu, sapientia, con-
silio præditus, immensus thesaurus, quoniā is generis
humani partem maximā cœlo lucrificit: Romanorū
vir optimus, mētis magnitudine abūdantissimus, ma-
iestate liberrimus. Postquā me in Anglicū sermonem
Ælfredus rex cōuertisset ad verbū, me per Austrum
& Aquilonem suis scriptoribus delegauit, mandās il-
lis vtī secundū exemplar plures tales describerent,
eum nimirū in finem, quo episcopis suis illos mittere
posset. Quandoquidem quibusdam ex suis Antistiti-
bus pernecessarij essent futuri, qui linguam Latinam
minus intelligerent.

FINIS.

5/2

Mil-

sm/g

